

Eszterházy Károly Főiskola
Tanárképzési és Tudástechnológiai Kar
Szociálpedagógia Tanszék

**Pedagógiai, Pszichológiai, Andragógiai és
Könyvtártudományi Szekció**

Témavezető: dr. Hadnagy József Phd
főiskolai docens

Készítette: Veréb Lilla
szociálpedagógia szak

Eger, 2013

**Motiváció vizsgálat az
Eszterházy Károly Főiskola
önkénteseinek körében**

Tartalomjegyzék

1. Bevezetés.....	3
2. Az önkéntességgel kapcsolatos szakirodalmi háttér bemutatása	6
2.1. Az önkéntesség fogalmának tisztázása.....	6
2.1.1. Az önkéntesség motivációs háttere	8
2.2. A magyarországi önkéntesség múltja	9
2.3. Társadalmi integráció és szolidaritás, mint az önkéntesség haszna és következménye, valamint az emberi beruházás és az önkéntesség kapcsolata	11
2.4. Az önkéntesség funkcióinak és aktivitási területeinek bemutatása a humán ökörendszer-elméletén keresztül	14
2.5. Az önkéntesség pszichológiai és szociológiai megközelítése a proszociális viselkedés és az altruizmus tükrében	19
3. A magyar önkéntes motivációkutatásokról	22
3.1. Az magyar önkéntes motivációkutatások alakulása	22
3.2. A Magyar Önkéntes Motivációs Kérdőív (MÖMK) felépítése és eredményei.....	23
4. Kutatás.....	26
4.1. A kutatás célkitűzése	26
4.2. Elő kutatás	26
4.3. Az elő kutatás tapasztalatai alapján kialakított végleges kutatás bemutatása	33
4.3.1. Faktorelemzés.....	34
4.4. Adatok bemutatása és elemzése	39
4.5. Reagálás a hipotézisekre.....	49
4.6. A hipotéziseken túlmutató eredmények klaszterelemzés segítségével.....	53
5. Összegzés és kitekintés	59
Szakirodalom jegyzék	61
Mellékletek.....	63

1. Bevezetés

Az önkéntesség egyre nagyobb hangsúlyt kap napjainkban Európában és Magyarországon is.

A téma aktualitását bizonyítja az a kezdeményezés, hogy az ENSZ először a 2001. évet az *Önkéntesek Nemzetközi Évének*, majd ennek az évnek a 10. évfordulóját, azaz a 2011. évet pedig az *Önkéntesek Európai Évének* nyilvánította. Az ENSZ és az önkéntesség úgy kapcsolódik össze, hogy az ENSZ-rendszernek van egy önkéntes szervezete, az ENSZ-önkéntesek (United Nations Volunteers - UNV), mely a békét, a segélyezési és fejlesztési kezdeményezéseket támogatja közel 150 országban. Az Önkéntesek Európai Évében természetesen az Európai Unió és legtöbb tagállama is részt vett, hiszen az Európai Uniónak egyik alapelve az önkéntesség. Ily módon Magyarország is csatlakozott ehhez a kezdeményezéshez, melynek célja az volt, hogy elismerésben részesítse az önkéntesek tevékenységét, valamint segítsen az előttük álló problémák leküzdésében, s nem utolsósorban az is cél, hogy még több embert ösztönözzön cselekvésre. Az ENSZ és az Európai Unió ezeket a projekteket a társadalmi szolidaritás erősítése érdekében hozta létre. Fontos számukra a társadalmi részvétel is, s annak módja, mert ez hatással van arra, hogy mennyire működőképes az aktív demokrácia.

Továbbá a téma aktualitását erősíti az is, hogy a 2012. év az Európai Unióban a *tevékeny idősokor és a nemzedékek közötti szolidaritás európai éve* volt, melynek célja az időskori aktivitás társadalmon belüli megőrzésének ösztönzése volt a társadalmi kirekesztés elleni küzdelmet segítő önkéntes munka révén. Ezáltal az önkéntesség a tavalyi évben is nagy szerephez jutott.

Végül a téma aktualitását az is alátámasztja, hogy az érettségi vizsgára jelentkezés feltétele lesz Magyarországon 2016-tól az, hogy a diákok 50 óra *közösségi szolgálatot* végezzenek el a középiskolai tanulmányaik során. A közoktatás ezzel a beavatkozásával lépést tett afelé, hogy a diákok megélhessék a közösségi szolgálat adta élményeket, tapasztalatokat és lehetőségeket, valamint beépítették a tevékeny munkát a fiatalok életébe. Bár a közösségi szolgálat sajátosságai alapján nem egyezik meg az önkéntességgel, mégis fontos megemlítenünk a téma kapcsán. Az önkéntesség nevében is benne van, hogy önkéntes, tehát szabad akaratunkból végezzük. Alapjában véve a közösségi szolgálat az önkéntességtől

ezen a ponton tér el, mert a közösségi szolgálat egy kötelező tevékenység a diákok részére. Azonban több tulajdonságában megegyezik a kettő: a közösségi szolgálat olyan tevékenység, amelyet a diákok a saját értékeik mentén választanak, mindenféle anyagi ellenszolgáltatás nélkül végeznek, amellyel az adott közösség érdekeit szolgálják, és mellyel saját személyiségüket, vagy különféle készségeiket fejleszthetik. Ezek mind igazak az önkéntességre is.

Más és más motivációval végezhetünk önkéntes tevékenységeket. Az Európai Unió az önkéntesség alapgondolatát a szolidaritás, a társadalmi részvétel és az aktív demokrácia működtetése szempontjából tartotta fontosnak a jövő értelmisége számára. Egy társadalom jövője számára az említett gondolatok nagyon fontosak. Az Eszterházy Károly Főiskolán tanár szakos és nem tanár szakos hallgatók képzése is folyik. De mit tesz az oktatás azért, hogy a felnövekvő nemzedékek szereprepertoárjába és értékrendszerébe beépüljön az önkéntesség? Az *Eszterházy Károly Főiskolán* működik egy szervezet, a *Kortárssegítő Mentálhigiénés Tanácsadó Iroda (KoMeTI)*, ahol az önkéntes koordináció, mint alapszolgáltatás jelenik meg a hallgatók számára. Ha a hallgatókban felmerül az igény az önkéntes tevékenységek végzése iránt, akkor van hova fordulniuk. A szervezet tagjai - akik szintén önkéntesek - elvégzik a koordinációs feladatokat, többek között azt, hogy a leendő önkéntes hallgatónak olyan helyet, területet találjanak, ami a képességeihez mérten a legmegfelelőbb, ami a legjobban felkelti az ő érdeklődését, s amit szívesen végezne. Fontos kérdés, hogy mit jelent a hallgatók számára ez az önkéntesség és milyen motivációkkal mennek ki a terepre, tehát a valós munkavégzésbe.

A dolgozatom alapgondolata az *önkéntességet végzők motivációi* voltak. Érdekelt a válasz arra a kérdésemre, hogy melyek azok az okok, amelyek miatt az egyén, vagy egy nagyobb társadalmi egység - például egy szervezet - önkéntes tevékenységet végez. A kérdés megválaszolásához jó néhány tanulmányt kellett elolvasnom, és több kutatást értelmezni, így tovább mélyült érdeklődésem. Kíváncsi lettem arra, hogy bizonyos célcsoportoknál vannak-e eltérések az önkéntes munka motívumait tekintve. Mivel főiskolás vagyok és hallgató társaimmal napi rendszerességgel kapcsolatba léptem, többször kerültem az önkéntes tevékenységem során abba a helyzetbe, hogy megoszthattuk egymással véleményünket, gondolatainkat. Egyértelmű lett számomra ezáltal, hogy objektív módon, önálló kutatással győződjek meg ezen célcsoport önkéntes munkához kapcsolódó motívumairól. Tehát a dolgozatomban a motivációk feltárására törekszem.

A dolgozat első részében tisztázom az önkéntesség fogalmát, bemutatom azokat a meghatározó történeti állomásokat, amik nagyban befolyásolták a hazai önkéntesség alakulását, formálódását és társadalmilag való elfogadását. Továbbá bemutatom az önkéntesség definíciós kérdéseit, valamint a magyarországi önkéntesség múltját. Ezt követően a társadalmi integráció és szolidaritás témakörét fejtem ki, mint az önkéntesség hasznát és következményét, majd az emberi beruházás és az önkéntesség kapcsolatát mutatom be. Szintetizálom a humán ökörendszer-elméletét az önkéntesség funkcióival és aktivitási területeivel, majd az önkéntességet, mint segítségnyújtó viselkedésformát mutatom be, mind szociológiai, mind pszichológiai szempontból.

A dolgozat második részében az önkéntes motivációkra fókuszálok, ahol a történeti áttekintést követően bemutatok egy kutatást, mely saját munkám alapjául is szolgál.

Végül a dolgozat harmadik részében a saját kutatásom eredményeit közlöm, azokat statisztikai módszerek segítségével elemzem. Ezt követően reagálok a hipotéziseimre, valamint bemutatom a kutatásom elemzésének utolsó fázisát, a klaszterelemzést, s végül összegzem a dolgozatot, és egy rövid kitekintéssel bemutatom a további terveimet.

2. Az önkéntességgel kapcsolatos szakirodalmi háttér bemutatása

2.1. Az önkéntesség fogalmának tisztázása

Ahány szakirodalom, annyi fogalmi értelmezés létezik az önkéntességre is. A következőkben bemutatok jó néhány fogalmi meghatározást.

Angyal (2000) szerint önkéntes az, aki szabad akaratából, tudatosan, mások javára történő tevékenységet, anyagi ellenszolgáltatás nélkül végez. A következő meghatározás is hasonlít az előzőhöz: „Az önkéntes munka olyan szabadon választott, kényszer és ellenszolgáltatás nélkül, más (ok) javára végzett tevékenység, amely anyagi érdekektől mentes. Ugyanakkor az önkéntességen alapuló munkavégzés (segítség) azt is jelenti, hogy a segíteni szándékozó állampolgár – vagy polgárok közössége – szabad akaratából oda ajánlja fel „térítésmentesen” a munkáját, oda csatlakozik, ahová akar.” (*Zentai, 2006.1. o.*)

Czike Klára és Kuti Éva (2006) úgy írják le az önkéntes munka végzését, hogy az önkéntesség végzője nem fogad el anyagi ellenszolgáltatást, valamint az önkéntes munkát önmaga, családja hasznán túl elsősorban más személyek, társadalmi csoportok, vagy a közösség épülése érdekében végez.

Bartal Anna Mária és Saródy Zita (2010) az önkéntes tevékenységet úgy írják le, mint amely nyitott mindenki számára, fizetség nélküli, saját akaratból végzett, nem formális tanulási keretek között megvalósuló önképző és önfejlesztő tevékenység, mely szociális és társadalmi értékeket képvisel.

Az önkéntesség két szociológiai elmélete közül az egyik tágabb a másik szűkebb. A tágabb értelmezés az önkéntesség modernizációs paradigmája, miszerint az önkéntesség „(...) lehetővé teszi a legáltalánosabb, a legszélesebb szociális kontextusba vonást, és a társadalmi változásra, átalakulásra teszi a hangsúlyt, amely megváltoztatja az önkéntesség társadalmi bázisát és jegyeit.” (*Fényes és Kiss, 2011.6. o.*). A szűkebb értelmezés pedig az önkéntesség mint komoly szabadidős tevékenység paradigmája, ami szerint az önkéntesség „(...) az önkéntes tevékenységeknek a szabadidő keretébe vonásával alakul ki. Hiszen az önkéntes tevékenység - a latin eredetű voluntarizmus szó jelentéséhez híven - szabadidőben szabadon választott tevékenység.” (*Fényes és Kiss, 2011.6. o.*).

Az önkéntességet szociológiai szemmel többek között *Fényes Hajnalka* és *Kiss Gabriella* (2011) vizsgálta. Szerintük az önkéntességnek négy ismertető jegye van: anyagi ellenszolgáltatás nélküli, mások számára, szabad elhatározásból végzett, nem kötelező jellegű tevékenység, mely - és itt egy újdonság következik a többi fogalomhoz képest - belső (értékorientált és szubjektív) vagy külső (instrumentális - az eredménnyel törődő, de nem közvetlenül anyagi, valamint mindig kényszer jellemzi) motivációjú vagy indíttatású. Ennél a fogalmi meghatározásnál a motiváció is megjelenik, mint a magyarországi önkéntes motivációkutatások képviselőinél. *Bartal Anna Mária* és *Kmetty Zoltán* (2010) szerint az önkéntesség egy olyan tevékenység, melyet nem ellenszolgáltatásért végzünk, de a kiadások megtérítése, vagy akár a jelképes fizetség megengedhető. A tevékenységet belső indíttatásból, szabad akaratból végezzük, s más személy, vagy a társadalom hasznára kell, hogy irányuljon. Ennél a motivációt a belső indíttatás kifejezés használatában leheljük fel. Továbbá úgy vélik, hogy ennek úgynevezett tervezett segítségnek kell lennie, mivel az önkéntesek kinyilvánítják akaratukat, és elkötelezettségüket, hogy másokon segítsenek, amire a szabadidejükből áldoznak időt, valamint szervezett keretek között kell folynia.

Utolsó meghatározásként a *Központi Statisztikai Hivatal* 2012. évi felmérésekor használt meghatározását mutatom be, miszerint az önkéntesek azok, akik közvetlenül, vagy valamilyen szervezeten keresztül, önkéntesen, szabad akaratukból, ingyen, fizetség nélkül, a háztartásukon kívül élő személyek javára, a társadalom hasznára végeztek önkéntes munkát, tevékenységet a kikérdezést megelőző 12 hónap során. A három feltételnek együttesen kellett érvényesülnie a felméréskor, valamint a háztartáson kívül élő szülő, gyermek, rokon javára végzett munka is önkéntes segítségnek számított, mert a *Központi Statisztikai Hivatal* szerint „minden „segítőkész” ember beletartozik az önkéntesek, önkéntes segítők körébe, aki hajlandó mások, vagy egy cél érdekében önzetlenül, ingyen tevékenykedni.” (KSH, 2012.3. o.)

A bemutatott meghatározások mellett az is fontos, hogy a kutatásom szempontjából ki tekinthető önkéntesnek. A továbbiakban az önkéntes tevékenységet végző személyek alatt, azokat az embereket értem, akik formálisan vagy informálisan, mások vagy a társadalom hasznára, anyagi érdekektől mentesen, jelenleg is végeznek valamilyen segítő tevékenységet.

2.1.1. Az önkéntesség motivációs háttere

A legtöbb meghatározás csak a fizetett munkától különíti el az önkéntes munkát. A nagy dilemma az *elnevezés*ben van: önkéntesség, önkéntes munka, önkéntes aktivitás, önkéntes tevékenység és még sorolhatnánk. Az önkéntesség, önkéntes tevékenység vagy aktivitás semlegesebb, újszerű megfogalmazás, mely próbálja felváltani az önkéntes munka kifejezést, ami sugall valami kényszerűséget és feltételez anyagi ellenszolgáltatást.

A *motiváció* is egy kulcsfogalma a dolgozatnak. A motiváció valamilyen cselekvés, viselkedés ösztönzője, kiváltója, indítóka (Bartal, 2010). A szociológia a motivációk kérdésénél Czike Klára és Bartal Anna Mária (2004) vizsgálataira támaszkodik, miszerint a nyolc leggyakoribb motiváció: a szegényeken való segítség; a tapasztalatszerzés; a vallás, a hit fontossága; a kihívás, szakmai fejlődés; az erkölcsi kötelesség; a szabadidő hasznos eltöltése; új barátok szerzése; a közösséghez tartozás.

Ezek a motivációk persze függenek attól, hogy az önkéntesség a *régi típusú önkéntesség*be, vagy az *új típusú önkéntesség*be sorolható be. „A hagyományos társadalmi értékekhez kötődő önkéntesség mellett új típusú önkéntesség van kialakulóban, ahol a tudásalapú, információs társadalomra jellemző társadalmi értékek - szaktudás, gyakorlati tapasztalat megszerzése, megszerzett tudás megőrzése, az egy életen át tartó tanulás elvárásainak való megfelelés stb. - állnak a középpontban. Mivel ez elsősorban szervezeti keretek között valósul meg, a jövőben Magyarországon is lehet számítani az önkéntesség ilyen irányú átalakulására.” (KSH, 2012.9. o.) A régi típusú önkéntesség motivációi: (1) a szegényeken való segítség, (2) a vallás, a hit fontossága, (3) az erkölcsi kötelesség, (4) a közösséghez tartozás, míg az új típusú önkéntesség motivációi: (1) a tapasztalatszerzés, (2) a kihívás, szakmai fejlődés, (3) a szabadidő hasznos eltöltése, (4) új barátok szerzése. Tehát összefüggés van a már említett két szociológia elmélet (az önkéntesség modernizációs paradigmája és az önkéntesség mint komoly szabadidős tevékenység paradigmája) és a típusok, motivációk között. Van többféle típus felosztás, amiket pároknak nevezünk, mint például formális (szervezethez kötődő) és informális (nem szervezethez kötődő), vagy, hogy egyéni vagy csoportos, akár a szerint is, hogy rendszeres vagy alkalmi a végzett önkéntes tevékenység.

A fogalmi meghatározások mögött ott rejtőzik okként a tevékenység, azaz az önkéntes munka informális és formális alakulása, változása, a története.

2.2. A magyarországi önkéntesség múltja

Az önkéntesség Magyarországon a rendszerváltozás után kerülhetett csak előtérbe, mert a három kritérium (mások javára történő, önként, pénzbeli juttatás nélkül végzett tevékenység) is csak ekkor valósulhatott meg. Ennek oka többek között és legfőképp az a történelmi helyzet, ami a rendszerváltozás előtt uralkodott Magyarországon. Elterjedt volt az önkéntes munka elnevezés, de ezt sokan összekeverik még máig is a társadalmi munkával. Az önkéntes munka jelentését már hosszasan leírtam az előzőekben. Ezzel szemben a társadalmi munka is egy önkéntesnek mondott munka volt, viszont ha valaki nem vett részt például a mezőgazdasági munkákban, vagy az építőtáborokban, vagy ha már dolgozott, de nem volt például a KISZ, a Népfront, vagy a szocialista brigádmozgalom tagja, vagy nőként nem vette ki a részét a nevelési és oktatási intézmények körüli munkákban, akkor azt szankcionálták. Tehát következménye volt annak, ha valaki nem végzett ilyen típusú tevékenységet önként. Ezért a hazai önkéntesség képviselői törekednek arra, hogy a munka szót felváltsa a tevékenység szó, hogy elveszítse a kötelezőnek ható jellegét.

1997-ben az ENSZ - mint azt már a bevezetésben is említettem - a 2001. évet az *Önkéntesek Nemzetközi Évének* nyilvánította. Célokat is fogalmaztak meg a programoknak: „növekedjen az önkéntesség társadalmi elismertsége; erősödjön az önkéntes szervezeteknek a kormányzat és a helyi hatóságok általi elismertsége; a kormányok dolgozzák ki az önkéntes munkavégzés támogatási rendszerét; álljon fel egy, a média által támogatott, a tapasztalatcserét szolgáló nemzetközi információs hálózat”. (Czike és Kuti, 2006.30. o.)

Ez a 2001. év sok újdonságot hozott az önkéntességnek: december ötödike lett az *Önkéntesek Nemzetközi Napja*, megrendezésre került az Önkéntesek Hete és az Önkéntesek Ünnepe, valamint létrejött az Önkéntes Központ Alapítvány, ami az önkénteseket és önkéntes szervezeteket támogató szervezet.

Ezután 2005-ben elfogadták az *Önkéntes törvényt*, mely egyértelműen szabályozza, hogy ki az önkéntes, hogyan kell nyilvántartani, és „hivatkozási alapul” szolgálhat a minisztériumoknál, közigazgatási szerveknél is.

Egy évvel később, 2006-ban az Európai Bizottság elfogadta a tíz évre szóló önkéntes stratégiát, amely többek között „az egyének ösztönzését, az önkéntesség infrastruktúrájának fejlődését, az állami intézmények szerepvállalásának erősítését, valamint a fiatal és idős generáció önkéntes munkába való bevonását tűzte ki célul.” (Nagy, Györgyovich és Péterfi, 2011.2. o.) Ez a *Nemzeti Önkéntességi Stratégia* négy fő feladatot fogalmaz meg: (1) a

figyelemfelhívás és népszerűsítés, (2) a fogadó szervezetek kapacitásának erősítése, (3) a szabályozási környezet továbbfejlesztése, az önkéntes törvény felülvizsgálata, az önkéntes stratégia elfogadása, (4) az elismertetés.

A bevezetésben már szó esett arról, hogy az Önkéntesek Nemzetközi Évét (2001) követően az ENSZ ennek az évnek a tizedik évfordulóját, azaz a 2011. évet az *Önkéntesek Európai Évén*ek nyilvánította, amihez Magyarország is csatlakozott.

Ezek a kezdeményezések eredményezik azt, hogy Magyarországon eközben folyamatosan növekszik az elvégzett önkéntes munka mennyisége, valamint egyre jobban felismerik egyre jobban a hasznát és jelentőségét az egyénre és a társadalom egészére nézve is. Alapvetően a rendszerváltozás után nőtt meg a kereslet és a kínálat is az önkéntes munkavégzés iránt, mely mellett erősödtek a hazai kutatások is. Ezen kutatások témái a fogalmi tisztázás, megközelítések és sajátosságok elemzése, a már említett motiváció-kutatások, önkéntes-típusok kidolgozása, valamint a makro-statisztikai kutatások voltak.

Összefoglalva tehát Magyarországon az önkéntesség a kilencvenes évektől tudott jelen lenni, viszont évről évre nagyobb sikereknek lehettünk szemtanúi: több önkéntes van jelen, több szervezet foglalkoztat önkénteseket, valamint törekvések mutatkoznak afelé, hogy elismertebbé váljék ez a szabad akaratból, mások hasznára történő, pénzbeli térítés nélküli segítő tevékenység.

Társadalmi hasznossága is jelentős, hiszen mind az önkéntes tevékenységet végzők, mind pedig azon személyek, csoportok, akik javára történik az önkéntes tevékenység egyazon társadalom tagjai, s a tevékenység végzése révén növekszik integritásuk. A következő fejezetben a társadalmi integráció és a szolidaritás aspektusait, valamint az emberi tőke elméletet mutatom be, mely fogalmak szorosan kapcsolódnak az önkéntességhez.

2.3. Társadalmi integráció és szolidaritás, mint az önkéntesség haszna és következménye, valamint az emberi beruházás és az önkéntesség kapcsolata

A társadalmi integráció és a szolidaritás kifejezések egyidejű említésekor *É. Durkheim* (1893, In: *Némedi*, 1996) francia szociológus gondolatai juthatnak eszünkbe. Ő a társadalmi integráció feltételeit kereste. Úgy gondolta, hogy egy integrált társadalomhoz kell egy úgynevezett kollektív tudat, valamint a társadalom tagjait összekötő szolidaritás. *Némedi Dénes* (1996) azt írja, hogy a kollektív tudat azt jelenti, hogy egy társadalmon belül közös a vallás, közösek az értékek, tehát közösen elfogadott normák szerint működnek. Vannak társadalmi szimbólumaik, tradícióik és történelmük. Az egyének ebben a társadalomban példamutatóak, és áldozatképesek a közösség értékeiért. A társadalmat a szolidaritás tartja össze, mely szolidaritás *Durkheim* (1893, In: *Némedi*, 1996) szerint kétféle: mechanikus és organikus. A *mechanikus szolidaritás* megegyezésen alapul, ahol a társadalom tagjai hasonlítanak egymáshoz mind gondolkodásukban, mind foglalkozásukban, míg az *organikus szolidaritás* a társadalmi munkamegosztáson alapul, ahol különböző társadalmi szerepek között alakul ki az együttműködés, azaz a társadalom azon tagjainak kell együttműködniük, akiknek eltérő a munkájuk. A mechanikus és az organikus szolidaritás közös ténye, hogy a társadalom tagjai egymásra vannak utalva, ezért alakul ki a szolidaritás mint mozgatórugó.

Durkheim (1893, In: *Némedi*, 1996) nevéhez kapcsolódik még az *anómia elmélet* is, mely alatt a szociológus azt érti, hogy a társadalmi normák meggyengülnek. Ha nincs egyetértés, közös szabályrendszer, tehát a kollektív tudat is meggyengül, akkor az a társadalmi problémák gyakoriságának növekedéséhez fog vezetni. (*Némedi*, 1996)

Az önkéntes tevékenység a *társadalmi integráció vagy beilleszkedés* egyik eszköze lehet, mely hozzájárulhat egy összetartó társadalom kialakulásához, úgy, hogy kialakítjuk a bizalmat és a szolidaritást, valamint megteremtjük a *társadalmi tőkét*. Az önkéntesség egy lehetőség lehet arra, hogy eltérő korú, nemzetiségű, gazdasági háttérű vagy akár más vallású emberek hozzájárulhassanak egy pozitív irányú változáshoz. Emellett a társadalmi haszon mellett persze megjelenik az egyéni haszon is, mert ezeknek az önkéntes tevékenységeknek lehetnek olyan hasznai is, hogy az egyének gyakorlatot szereznek a szervezés, vezetés terén, sok ismerőst szereznek a munkájuk során, de sokszor az is elmondható, hogy az egyén ezen munkájának köszönhetően jut fizetett munkahelyhez. Tehát ezek a hasznok attól függenek, hogy az egyén a környezete melyik szintjén avatkozik be.

Az önkéntesség egyéni és társadalmi hasznait Fényes és Kiss (2011) bővebben taglalják. Szerintük az egyéni haszon a közvetett anyagi megtérülés, az egyén számára egzisztenciális és mentális stabilitás biztosítása, az önmegvalósítás, az önkifejeződés, az önjutalom, a személyiségfejlesztés, a formális és informális tanulás és végül a rekreáció és a szórakozás. A társadalmi (közösségi) haszon többek között a társadalmi integráció, a társadalmi tőkeképződés: formális és informális kapcsolatok építése és gazdagítása - három vonatkozásban - a kliensekkel, más önkéntesekkel, a hivatalos intézményekkel és képviselőikkel. Az önkéntesség társadalmi hasznai közé sorolják a szerzők a gazdasági hasznót, a szocializációs és mentálhigiénés hasznót, és a politikai hasznót is: a demokratikus állampolgári értékek erősítése, modelladás.

Az önkéntesség abban is fontos szerepet játszhat, hogy megtalálja az egyes társadalmi kérdésekre a válaszokat. „Az önkéntesség olyan *érték*, amelynek hasznosságát, konstruktív jellegét és társadalmi kohéziós szerepét nem lehet eléggé hangsúlyozni. Nagyban járul hozzá a demokrácia fejlődéséhez, mindemellett az önkéntes tevékenységek fejlesztik a szociális készségeket és kompetenciákat, segítik a társadalmi szolidaritást, valamint sokoldalú tapasztalatot nyújtanak. Az önkéntes tevékenységek mind az önkéntesnek, mind a közösségeknek, mind pedig a társadalom egészének javára szolgálnak. Emellett az emberi, társadalmi, generációs vagy környezetvédelmi szükségletek és problémák kezelésének eszközei. Az önkéntes tevékenységek nem helyettesítik a hivatásszerű, fizetett munkalehetőségeket, de hozzáadott értéket nyújtanak a társadalom számára.” (KSH, 2012.11. o.) Végül az önkéntesek hozzájárulhatnak az egyes szolgáltatások minőségi, valamint mennyiségi javulásához is azzal, hogy a saját erőforrásaik segítségével végeznek önkéntes tevékenységeket.

Az emberi erőforrások fejlődésén azt értjük, hogy a tudás, a szakértelem és a társadalom minden tagjának teljesítménye növekszik egy adott társadalomban. Ez a fejlődés különböző úton-módon megy végbe, mint például a közoktatás, a felsőoktatás, a felnőttoktatás, a különböző tanfolyamok, önképző körök, az önnevelés, vagy akár az önkéntes munka. Ezek a területek abban segítik az embereket, hogy teljesebb és gazdagabb életet élhessenek azáltal, hogy személyes és társadalmi haszonra tesznek szert.

Polónyi István (2002) azt írja, hogy a társadalmi, politikai, kulturális, gazdasági növekedésnek feltétele az, hogy az emberi erőforrások fejlődjenek, mely fejlődés a modernizálódást jelzi. Emellett azt is írja, hogy az emberi beruházás csak akkor vezethet

folyamatos gazdasági növekedéshez, ha azt a termelő vállalatokban való fizikai tőkeberuházások kísérik.

Schultz (1983, In: Polónyi, 2002) volt az, aki az *emberi beruházásnak* a jövedelmekkel és a fizikai tőkeképződéssel való összefüggését és kapcsolatát vizsgálta. Schultz szerint az *emberi tőke* csak az emberekbe történő befektetéssel szerezhető meg. Az emberi tőkéből származhatnak magánhasznok és társadalmi hasznok is, mint ahogy már a fentiekben ezt megemlítettem az önkéntességnél is. A magánhasznok ösztönzőek, és rábírják az egyéneket és a családokat arra, hogy a saját emberi tőkéjükbe fektessenek be, míg persze a társadalmi hasznok is ösztönzően hatnak az emberi tőkébe való közösségi befektetésekre. Polónyi (2002) azt írja, hogy az emberi tőke nem látható, csak az észlelhető belőle, ami az emberi tőke hatása. Ennek a hatásnak két formája van, belső és külső. Az emberi tőke belső hatása az, amit az emberek megtanultak, úgymint az iskolázottság, a munkahelyi továbbképzés, a munkatapasztalatok, az egészségi állapot stb., melytől növekszik az egyén magánhaszna. Az emberi tőke külső hatásai pedig pozitív hatással vannak a gazdasági növekedésre, mert az emberi tőke növeli a munka(erő) és a fizikai tőke termelékenységét is.

Schultz (1983, In: Polónyi, 2002) az *emberi képességeket növelő tevékenységeket* öt fő kategóriába sorolja. Eszerint az egészségügyi létesítmények és szolgáltatásaik sorolhatóak ide, melyek befolyásolják az emberek élettartamát, erejét, állóképességét, vitalitását és életképességét is. Ide tartozik a munka közbeni képzés; a formális, szervezett, elemi, közép- és felsőfokú oktatás; a felnőttképzési programok. Bele tartozik végül még az egyének és a családok vándorlása is annak érdekében, hogy az érintettek változó munkalehetőségekhez tudjanak alkalmazkodni.

Mindezekből a legfontosabb azt kiemelni, hogy az önkéntesség több helyen is kapcsolódik az emberi tőke elmélethez. Az önkéntesség is besorolható azon tevékenységek közé, amelyek az emberi képességeket növelik, valamint, hogy az önkéntes tevékenységek végzése is jár egyéni és társadalmi haszonnal, melyek ösztönzőleg hatnak az egyénre, családra, vagy csoportokra, közösségekre, ezáltal szóba kerülhet ismét a motiváció, melyek az emberi viselkedést befolyásolják. Említettem azt is, hogy az önkéntes tevékenység a társadalom minden szintjén megjelenhet, hatást gyakorolhat a környezetre, s természetesen ez visszahat az önkéntesre is.

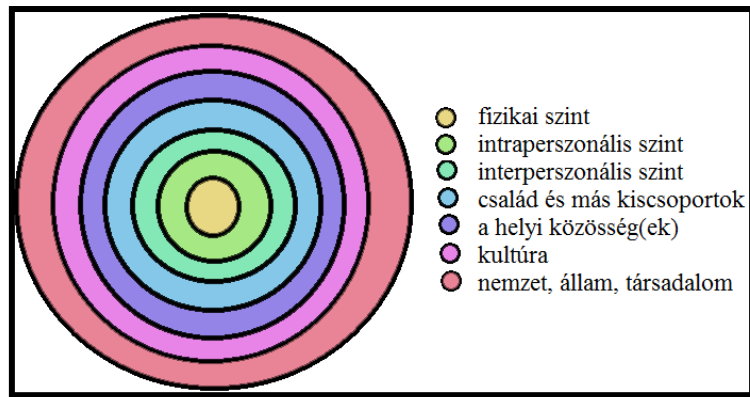
A következőkben bemutatom a humán ökörendszer-elméletének kapcsolatát az önkéntesség funkcióival és aktivitási területeivel.

2.4. Az önkéntesség funkcióinak és aktivitási területeinek bemutatása a humán ökorendszer-elméletén keresztül

Ebben a fejezetben kísérletet teszek arra, hogy integráltan bemutassam a humán ökorendszer-elméletét, az önkéntes tevékenység beavatkozási lehetőségeit, az önkéntes tevékenységek funkcióit és aktivitási területeit. Ez egy rendszerszemléletű megközelítés, mely lehetőséget kínál arra, hogy komplex módon gondolkodjunk az önkéntességről, az önkéntesség és a társadalom kapcsolatáról és azokról a következményekről, melyek a társadalmi integrációt és szolidaritást erősítik.

Az egyén társadalmi integritását és az önkéntes tevékenység társadalomra kifejtett hatását jól szemlélteti a *humán ökorendszer-elmélete* is. Welch (1987, In: Hegyesi-Talyigás, 2006) humán ökorendszer-elméletének segítségével megérthetjük azt a kölcsönhatást, mely az ember és a környezete között lép fel. Az interakciók az egyének és a szociális környezetek között jönnek létre. Az egyén a szociális környezet különböző szintjein belép, ahol valamilyen cselekvést végez, tehát nem passzív, hanem aktív, illetve a környezet is összeütközésbe kerül az egyénnel, azaz elvárásokat közvetít felé. Ez a kétirányú interakció adaptivitást vagy inadaptivitást idézhet elő az egyénben, s lehetőséget ad a problémakezelő-magatartás gyakorlására. Amennyiben az egyén nem képes megbirkózni a kihívásokkal a külső környezet felől segítség érkezik felé. Az önkéntes tevékenység is egyfajta „beavatkozás” a humán ökorendszer különböző szintjein, persze ezen önkéntes tevékenységhez nem feltétlenül van szükség problémára, de az önkéntes tevékenység hatással lesz az adott humán ökológiai szintre. Ez a hatás társadalmi integrációt, szolidaritást, társadalmi tökefelhalmozódást és még sok minden mást eredményezhet. Milyen szintek jelennek meg a humán ökorendszerben és hogyan jelenhet ott meg az önkéntes, hogyan valósulhat meg az önkéntes tevékenység?

A humán ökorendszer szintjei (1. ábra) a következők: (1) az ember testileg - ez a fizikai szint -, (2) az intraperszonális szint - ez az ember gondolkodása és az érzelmei -, (3) az interperszonális szint - az egyes emberek közötti interakciókat értjük alatta -, (4) a család és más kiscsoportok, (5) a helyi közösség - vagy közösségek -, (6) az adott kultúra - amiben él az ember -, s végül (7) a nemzet, az állam és a társadalom szintje.

1. ábra: A humán ökörendszer

Bartlett (1970, In: Hegyesi-Talyigás, 2006) azt mondja, hogy ez a problémamegoldó magatartás szubjektív (a humán ökörendszer szintjein az első és második szint) és külső vagy anyagi (a harmadik és a felette lévő szintek) erőforrások interakcióján alapul. Ha ezek az erőforrások és a természetes támaszok jelen vannak az egyén életében, akkor az egyén meg tudja oldani a különböző kihívásokat. Az adott helyzetben megjelenő adekvát viselkedések és magatartások eredményeként az egyén társadalmi integráltsága nő. Ha nem működnek jól a természetes támaszok, akkor az egyén nem képes erőforrásait mozgósítani, akkor nem tud megbirkózni az adott élethelyzettel segítség nélkül. Ez azt eredményezi, hogy gyengébb lesz a társadalmi integráltsága.

A humán ökörendszer-elméletének megfelelően hét szinten lehet beavatkozni (lásd 1. ábra), ha a természetes támaszok nem működnek jól. A különböző szintekhez, különböző tudományágak - mint például az orvostudomány, a pedagógia, a pszichológia vagy a szociológia - szakembereit tudjuk kapcsolni. A szakemberek mellé az én hitem szerint szükség van az önkéntesekre is, s az önkéntesek által végzett tevékenységekre is. Mint önkéntesek nem mindig tudunk minden szinten önállóan beavatkozni és feladatokat ellátni. Szükség van szakemberre, akiknek munkáját segítheti, támogathatja az önkéntes. Pontosan hogyan is tudunk segítséget nyújtani a humán ökörendszer különböző szintjein, ha önkéntesek vagyunk?

A *fizikai szinten* egy önkéntes végezhet olyan munkát, ami a személyi higiéne fenntartására szolgál, mint például a mosás, vasalás, vagy olyan tevékenységet is, ami a környezet tisztántartására szolgál, például a benti és kinti takarítás. Az önkéntes ezen a szinten úgy is be tud avatkozni, hogy biztosít egy étkeztetést például a hajléktalanok számára.

Az *intraperszonális szinten* már szűkülnek a beavatkozási lehetőségek, de például egy idősök otthonában történő beszélgetés a lakókkal egyéni vagy kiscsoportos formában, illetve

előadás szervezése a közelgő ünnep alkalmából az ott élők számára jobb közérzetet, pozitív életszemlélet erősítést eredményezhet számukra.

Az *interperszonális szinten* is be tudunk avatkozni, hiszen minden olyan önkéntes tevékenység, mely során kapcsolatba kerülünk emberekkel, befolyásolják az emberi kapcsolatok minőségét, alakulását. Önmagában az, hogy kapcsolatba kerülnek az egyének és interakciók jönnek létre, az segíti a társadalmi integrációjukat visszautalva az előző fejezetre.

A *család és más kiscsoportok szintjén* például nekik szervezett jótékonyági programokkal, adománygyűjtésekkel avatkozhatunk be önkéntesként. Jó háttere lehet ennek a segítségnek, ha egy szervezetnél vagyunk önkéntesek, vagy ha egy szervezettel közösen szervezzük és bonyolítjuk le a programokat.

A *helyi közösségek szintjén* például rendezvényszervezéssel tudunk beavatkozni, ha például a helyi közösség szórakozási igénye nincs kielégítve. Egy ilyen szervezési munka hasznos lehet abból a szempontból is, hogy kapcsolatokat alakítunk ki különböző szervezetekkel, illetve megismerhetjük az együttműködés különböző megvalósulásait is.

Az *adott kultúra szintjén*, ha nem működik jól a természetes támasz, akkor az akár az adott kultúra eltorzítását is előidézhetheti. Ezért ezen a szinten is fontos, hogy olyan közösségi eseményeket hozzunk létre, amelyeknél fellelhető és kiemelkedően fontos érték a hagyományörzés.

A *nemzet, az állam, a társadalom szintjén* is be lehet avatkozni az önkénteseknek, viszont itt érdekesebb egy-egy nagy egységhez kapcsolódni, például egy önkéntes mozgalomhoz, ami már önmagában hordozza az egyéni értékeinket is, s ez által azok közvetítését a társadalom felé.

Miután bemutattam, hogy milyen szinteken történhet beavatkozás a humán ökörendszer-elmélete szerint, az önkéntes tevékenység funkcióit hozom összefüggésbe a már említette elmélettel.

Alapvetően az *önkéntességnek négy dimenzióját* írja le *Fényes és Kiss (2011)* melyek a következők: (1) gazdasági, (2) társadalmi-közösségi, (3) politikai, (4) szociálpszichológiai dimenziók. Ezek mentén az *önkéntesség funkciói* is csoportosíthatóak, azaz beszélhetünk gazdasági; társadalmi-közösségi; politikai; szociálpszichológiai funkciókról. Azért fontos megemlíteni ezt, mert az egyén, aki önkéntességet végez, tevékenysége során több funkciót lát el, akár egyszerre is, s akár a társadalom különböző szintjein is.

A *gazdasági funkció* alatt a szerző páros a gazdasági hasznot hajtó atipikus munkavégzést érti, mely által lehetővé válik a társadalmi erőforrások gyors, hatékony, célirányos mozgatása

és felhasználása, lehetővé válik a jelentős anyagi érték-előállítás a termelő- és szolgáltató szektorokban, lehetővé válik a munkaerőpiac, a foglalkoztatás bővítése, a munkanélküliség káros hatásainak gyengítése, a munkahelyi tapasztalatszerzés, valamint a munkaerő formális és informális képzése. Ez a funkció a humán ökorendszer több szintjén is jelen van - egyén, család, közösség, nemzet, állam, társadalom -, s ezeken a szinteken is megjelenhet az önkéntes tevékenység. Az adott szint sajátosságai meghatározzák az önkéntes tevékenységet, hiszen más lesz egy idős házaspár segítése, mint egy közösségi akció megszervezése. Ugyanakkor a különböző szinteken megjelenő önkéntes tevékenység növeli az adaptivitást, ezáltal a család vagy a nemzet jobban teljesít, s a társadalmi erőforrások hatékonyan működnek.

A *politikai funkció*: az önkéntesség közérdekűsége, elkötelezettsége révén politikai jelleget nyerhet közvetlenül, illetve áttételesen is. Abban az esetben van politikai jelleg, amennyiben mások (egy ügy vagy a közjó) javára végzett tevékenységről beszélhetünk. A társadalmi nyilvánosság, a demokrácia gyakorlása, a politikai részvétel (globális és lokális) gyakorlása, aktív állampolgárság elősegítése történik. Valamint a „politikáért élés” és nem „a politikából élés” erősítése a cél. Ezáltal demokratikus értékek és készségek elsajátítása (pl. felelősségvállalás, szolidaritás, társadalmi tudatosság, együttműködés, esélyegyenlőség stb.) valósul meg. Ezen funkció esetében a részvétel és a társadalom demokratikus folyamataiba való bekapcsolódáson van a hangsúly. Az önkéntes tevékenységeket végzők és azok, akik felé az önkéntes tevékenység irányul, közvetetten és közvetlenül is társadalmi részvételt gyakorolnak. Együtt vannak, együtt cselekednek, kommunikálnak egymással, s ez a hatásrendszer megerősítheti azt, hogy közösségi módon éljenek, gondolkodjanak

A *társadalmi-közösségi funkció* alatt a társadalmi inklúzió és exklúzió kérdését, a közösség- és csoportképző, illetve a közösség- és csoporterősítő szerepét, a társadalmi tőkeképződéshez (kapcsolati tőkéhez) történő hozzájárulását, a konfliktuskezelés informális tanulását, a társadalmi érzékenység és felelősségvállalás növelését értjük. A humán ökorendszer interperszonális szintjétől egészen a nemzet, állam, társadalom szintjéig egy társadalmiasulási folyamaton megy keresztül az egyén, a család vagy egy közösség. Az önkéntes tevékenységeknek köszönhetően ez a folyamat felgyorsulhat, hiszen az egyének, a családok és a közösségek aktivizálódnak egy-egy önkéntes tevékenység láttán, megtapasztalása, illetve abba való bekapcsolódása során, ami erősítheti a közösséghez tartozás érzését és kiválthatja a közösség iránti elköteleződést.

Végül a *szociálpszichológiai funkció* az önkéntesség szubjektív értelme és jutalma által válik értelmezhetővé. Ez *Fényes és Kiss* (2011) szerint a szocializációs és a mentálhigiénés

funkciókban valósul meg. A *szocializációs funkció* az önkéntes munkának és tevékenységnek a beilleszkedést segítő, személyiségfejlesztő, szakmai- és politikai szocializációs hatását jelenti. A *mentálhigiénés funkció* a társadalom egészségi és mentális állapotának javításáról szól, mely az anómia társadalmi jelenlétét is gyengíti, így növeli a társadalmi elégedettséget, így hozzájárul a mentális problémák, a devianciák, a munkanélküliség, a magányosság pszichés kárainak csökkentéséhez. A humán ökorendszer intraperszonális szintje az egyén érzelmeiről, gondolatvilágáról szól. Az önkéntes tevékenységet végző pszichés sajátosságaira is pozitív hatással van az önkéntes munka, s az önkéntes tevékenység következményeként létrejövő közjó visszahat az egyén mentálhigiénés állapotára. Mentálhigiénés szempontból minél egészségesebbek a társadalom tagjai, annál hatékonyabb az egyén, a család és a közösség. Ez az állapot öngerjesztő módon visszahat az önkéntes mozgalomra, melynek következtében még több önkéntes tevékenység jelenik meg, így a társadalom aktivitása is nő. A fentiekből látszik, hogy az önkéntesség funkciói hogyan jelennek meg és milyen hatást gyakorolnak a humán ökorendszer különböző szintjeire.

A humán ökorendszer által felkínált beavatkozási szintek és az önkéntesség funkciói véleményem szerint összefüggésben állnak az *önkéntesség aktivitási területeivel* is. Fényes és Kiss (2011) szerint az önkéntességnek a legfőbb aktivitási területei: (1) az egészségügyi szolgáltatások, (2) a szociális szolgáltatások, (3) a kulturális-oktatási szolgáltatások, (4) a sport és szabadidő szolgáltatások, (5) a jogvédelem; valamint az egyenlő bánásmód, és az esélyegyenlőség értékei mentén: (7) az emberi és állampolgári- és állati jogok, illetve (8) a környezetvédelem. Ezen aktivitási területek lehetőségeket nyújtanak az önkéntesek számára. Az aktivitási lehetőség hatással van arra, hogy milyen tevékenységet végez az önkéntes, s arra is, hogy ezt mely területen teszi, tehát mely területeken lesz aktív. Ezek a területek és a lehetőségek meghatározzák azt, hogy a humán ökorendszer mely szintjén történhet beavatkozás, s milyen jellegű önkéntes tevékenység végezhető.

Összefoglalva tehát elmondhatom, hogy az önkéntes tevékenység komplex módon értelmezhető. Fontos a társadalomba ágyazottsága is, így még szélesebb körben értelmezhető a társadalmi integráltságot, a szolidaritást kialakító hatása. Ezek után fontos lesz azon pszichológiai és szociológiai sajátosságok bemutatása is, melyek mozgatórugóként jelen vannak egy önkéntesnél.

2.5. Az önkéntesség pszichológiai és szociológiai megközelítése a proszociális viselkedés és az altruizmus tükrében

Az önkéntesség pszichológiájának nincs nagy szakirodalma, a pszichológia klasszikus területei nem foglalkoznak különösebben az önkéntességgel, viszont ha azt a viselkedést akarjuk pszichológiailag körbejárni, ami az önkéntesség lényege, tehát azt, hogy bármiféle ellenszolgáltatás nélkül végez valaki segítő tevékenységet, akkor a *proszociális viselkedés* és az *altruizmus* szakirodalmát kell mélyebben tanulmányoznunk.

Az ajándékozás, az önzetlen segítségnyújtás szinonimájaként is használják az altruizmus kifejezést, sőt még a kooperációra vagy a proszociális viselkedésre is. Az első meghatározás így szól: „Az altruizmus olyan viselkedés, mely más hasznára van, önkéntes, szándékos, és tudatosan nem a cselekvő saját érdekeit szolgálja. Tehát az altruista cselekedetre jellemző, hogy önkéntes és szándékos, önmagáért viszi véghez a cselekvő, valaki másnak az érdekében, az igazságba vetett erkölcsi meggyőződés eredményeként, külső jutalom, anyagi juttatás elvárása nélkül (sőt, sokszor jellemző, hogy az altruista többet veszít, mint amit befektetett).” (Mészáros, Kostyál és Mester, 2011.3. o.)

Cserhádi (2006) azt írja, hogy a proszociális viselkedés alatt egy olyan magatartásformát értünk, amely mögött a segítségnyújtás szándéka húzódik meg. Ezen belül az altruizmus olyan magatartásforma, melynek a célja valaki másnak a megsegítése úgy, hogy nem reménykedünk személyes jutalomban. Vannak, akik amellet érvelnek, hogy olyan altruizmus nem létezik, ahol a segítő viselkedést ne önző érdekek motiválják. A segítségnyújtást motiválhatja a lehetséges jutalom, de emellett a költségek és kockázatok akadályozhatják azt. „Az altruizmus kifizetődő, sokszor szó szerint. Még gyakoribb azonban, hogy a segítségnyújtás önmagában rejti saját jutalmát: meg vagyunk elégedve magunkkal, mivel segítettünk másokon. Az ilyen belső jutalmak sokszor erőteljesebben motiválhatják a segítségnyújtást, mint a külső nyereségek. Mivel a segítségnyújtás jó érzéssel tölt el, az emberek gyakran azért segítenek másoknak, hogy emelkedett hangulatukat megőrizték.” (Cserhádi, 2006.3. o.) Hasonlóképpen ír Kulcsár Zsuzsanna (2002) is az altruista, önfeláldozó tettekről: felemelőek, úgymond ünnepélyesek. Meghaladják az én korlátait, az idő korlátait és a szabadság élményét is.

Tehát alapvetően a két fogalom közti különbség az, hogy míg a proszociális viselkedés a mások megsegítésére irányuló viselkedést jelenti, addig az altruizmus mások megsegítése anélkül, hogy személyes jutalmat kapnánk, várnánk el érte.

Vályi Réka (2008) azt írja, hogy az altruizmus tudományos fogalmának megalkotása a 19. század elejére tehető. Az olasz 'altrui' szóra vezethető a vissza, melynek jelentése 'másik'. Az altruizmus egy elmélet szerint az önzetlenség szinonimája és ellentétes az egoizmus ösztönnel. Ez az altruizmus „nem csupán etikai kategória, hanem vallási fogalom, a humanitás vallása”, ahol „a tudomány hatására az önzés helyét az önzetlen szeretet, a társadalom iránti odaadás veszi át. Ekkor a másokért való élet, mint magatartás legfőbb célja nem az egyéni boldogság megtalálása, hanem az emberiség, mint egész iránti érdek nélküli odaadás lesz.” (*Vályi*, 2008.1. o.)

Vályi Réka (2008) és *Mészáros Zoltán, Kostyál Árpád és Mester Dániel* (2011) is azt írják, hogy az altruizmus a szociológiában az integráció és re-integráció, a társadalmi befogadás és kirekesztés problematikája kapcsán jelenik meg és tematizálódik.

Vályi Réka (2008) tanulmánya alapján az altruizmus lehet az individualizáció társadalmi jelenségének egyik végpontja. Az individualizáció azt jelenti, hogy az egyén áll a középpontban úgy, hogy a társadalom fölé, elé van helyezve. E nézet alapján „az altruizmus szó elég jól kifejezi azt az ellentétes állapotot, amikor az egyén nem önmagáé, hanem összeolvad valami rajta kívül levővel, amikor viselkedésének sarkpontja rajta kívül van, nevezetesen az őt magában foglaló csoportban.” (*Vályi*, 2008.16. o.) Továbbá az altruizmus a társadalmi integráció mutatójának egyik változója, mert a közösségi élet egészségesességének központi eleme az önfeláldozó magatartás és az önkéntesség. Azt állítja, hogy az altruizmus és a civil aktivitás között pozitív korreláció áll fenn, tehát függnek egymástól, valamint az általa mért egyre magasabb fokú passzivitás és közömbösség szerinte a társadalom integráltságának gyengülésére utal. Egy másik elmélet az altruista motiváció finomszerkezetét vizsgálta. A cselekvőket az alapján kategorizálta, hogy a viselkedés instrumentális, azaz az eredménnyel törődő vagy sem.

Vályi Réka (2008) műve alapján egy elmélet a „kirekesztés vizsgálatában az altruizmust a társadalmi minőség egyik dimenziójához, a társadalmi kohézióhoz kapcsolja, indikátora pedig a szolidarisztikus, önkéntes és karitatív szervezetekben való részvétel vagy azok tevékenységéhez való hozzájárulás.” (*Vályi*, 2008.17. o.) Továbbá egy másik nézet az altruizmus szociológiai-közgazdaságtani elméleteit két csoportba sorolja: az egyik a racionális irányzat, amiben három elmélet különül el: az egoista, az egocentrikus és az altercentrikus

elmélet; a másik a normatív irányzat, amely nem az interakciót, hanem az egyént vizsgálja, valamint a motiváció ebben az esetben nem a racionalitás, hanem bizonyos tanult norma.

Ezekből az elméletekből is látszik, hogy az altruizmus más-más jelentéssel bír a különböző tudományterületeken, sőt még a társadalomtudományok területén belül is eltérhet. Ami viszont fontos lehet számunkra, hogy megjelenik a segítség motivációjának kérdése is köztük, ami a dolgozatom egyik fő fogalma, témája.

3. A magyar önkéntes motivációkutatásokról

3.1. Az magyar önkéntes motivációkutatások alakulása

Az önkéntes motivációkutatások arra keresik a választ, hogy miért történik meg az adott viselkedés. Kezdetben, az 1970-80-as években, az önkéntes motivációk vizsgálatát pszichológiai megközelítésből tárgyalták, majd az 1990-es évek végétől kezdve egyre inkább a pszichológiai, szociálpszichológiai és szociológiai kutatások eredményeit ötvözték. Összefüggésben ezzel módszertanilag is egyre standardizáltabbá vált az önkéntes motivációk kutatása, például a motivációs faktorok kialakításában. Jellemző volt, hogy míg kezdetben kis-mintás, egy-egy speciális önkéntes csoportra vagy szervezetre irányultak a motivációs vizsgálatok és főként az önkéntesek önmeghatározásán alapultak, addig a későbbiek során már a nagy-mintás, különböző tevékenységi területeken dolgozó önkéntesek kérdőíves megkérdezése vált dominánssá.

Az *Európai Önkéntes Szolgálat* programkoordinátorai végeztek egy felmérést a 2010-es év környékén, ahol a magyar fiatalok önkéntes motivációira helyezték a hangsúlyt. Ebből a felmérésből kiderült, hogy a legfontosabb motiváció az, hogy a felmérésben részt vevő fiatalok világot akarnak látni, valamint új dolgokat szeretnének megismerni. Ezt követte az a szociális tényező, miszerint az önkéntes tevékenység hasznos időtöltésnek bizonyul. A motivációk tükrében felmerülhet a kérdés, hogy az önkéntesek az önkéntes tevékenységeik által milyen kompetenciákat szerezhetnek meg. Ezeket csoportokba sorolják, mint a személyes kompetenciák csoportja; a szakmai kompetenciák csoportja; és a társadalmi-kulturális területre vonatkozó csoport. A kompetenciákra persze csak úgy lehet szert tenni, ha az egyén előbb elindul az önkéntesség felé, s ennek a kezdésnek minden esetben kell lennie valamilyen motivációjának.

Ma Magyarországon ennek ellenére az önkéntesség témakörében végzett legnagyobb kutatás még mindig a 2009-es országos *Magyar Önkéntes Motivációs Kérdőív (MÖMK)*, mely 2319 érvényes válaszoló adatait tartalmazta 235 szervezettől.

3.2. A Magyar Önkéntes Motivációs Kérdőív (MÖMK) felépítése és eredményei

A kérdőív lekérdezése 2009. október 15. és december 15. között zajlott. 235 szervezet 3000 önkéntese kapta meg a kérdőívet. A kiküldött kérdőív három részből állt. Az első rész az önkéntesek demográfiai-társadalomstatistikai adataira kérdezett rá, mint például a nem, a születési év, lakóhely, iskolai végzettség, az apa és az anya iskolai végzettsége, míg a kérdőív második része az önkéntességgel kapcsolatos jellemzőket vizsgálta, mint például az önkéntesség idejét, a leginkább jellemzően végzett önkéntes tevékenységeket, valamint az ismerősi, baráti és családi körben lévő önkéntesek számát. A kérdőív harmadik része 59 állítást tartalmazott. Ezek az önkéntes motivációk mérésére szolgáltak. A válaszadók ezeket az állításokat ötponthozos Likert-skálán értékelték, ahol '1=nagyon nem ért egyet, 5=nagyon egyetért' jelentéssel bírt. Az 59 állítással 15 önkéntes motivációs faktort mértek, melyek a következők voltak: (1) érték faktor, (2) megértés faktor, (3) társadalmi faktor, (4) önvédelem (protektivitás) faktor, (5) karrierfejlesztés faktor, (6) elismertség faktor, (7) szociális interakciók faktor, (8) reciprocitás faktor, (9) visszahatás (reaktivitás) faktor, (10) önmegebecsülés faktor, (11) vallás faktor, (12) helyi önkormányzati hiányok faktor, (13) kormányzati hiányok faktor, (14) kultúra faktor és végül a (15) környezet faktor. Azokat a kérdőíveket tekintették érvénytelennek a kutatók, amelyek nagyon kevés választ tartalmaztak. Ezek alapján az adatbázisuk 2319 érvényes válaszadó adatait tartalmazta 235 szervezettől.

Bartal és Kmetty (2010) tanulmánya alapján nézzük meg a fent felsorolt motivációs faktorok értelmezését!

Az érték faktor magas pontjai azt jelzik, hogy az önkéntest a másokon való segítség, egy társadalmi ügy vagy egy társadalmi csoport iránti elköteleződés motiválja.

A megértés faktor magas pontszámai a szervezet missziójának megértését, illetve az önkéntes tapasztalatokból eredő tanulási vágyat jelölik.

A társadalmi faktor magas pontszáma azt mutatja, hogy az önkéntest az motiválja, hogy barátai, családtagjai, illetve környezetében lévők és a számára fontos személyek önkéntesek, és ebben szeretné követni őket.

Önvédelem vagy protektivitás faktor magas pontszámai azt jelzik, hogy az önkéntességet az motiválja, hogy a személy megszabaduljon a magáról alkotott negatív érzésektől.

A *karrier faktor* magas pontjai azt jelzik, hogy az önkéntesnek igénye van arra, hogy hasznos tapasztalatokra tegyen szert az önkéntesség által a jövőbeni foglalkozása szempontjából.

Az *elismertség faktor* magas pontszáma azt jelzi, hogy az önkéntességet nagymértékben motiválja az önkéntes munka formális megbecsülésének igénye, a szervezet és annak munkatársai, illetve a társadalom részéről is.

A *szociális interakciók faktor* magas pontszámai azt jelzik, hogy az önkéntesnek igénye van arra, hogy új ismeretségeket és barátságokat kössön az önkéntes tevékenységek végzése által.

A *reciprocitás faktor* magas pontszáma ebben a faktorban azt jelzi, hogy az önkéntességet egy adok-kapok cserekapcsolatnak tekinti az önkéntes.

Visszahatás vagy reaktivitás faktor magas pontjai azt jelzik, hogy az önkéntes motivációja az, hogy jobbra tegye azt a rosszat, ami történt vele az életében.

Az *önmegbecsülés faktor* magas pontszámai azt jelzik, hogy az önkéntest annak a lehetősége motiválja, hogy az önkéntes munka által jobban, és fontosabbnak érezhesse magát.

Vallás faktornál a magas pontok arra mutatnak rá, hogy az önkéntességben fontos szempont a vallási, hitéletbeli elköteleződésnek való megfelelés.

A *kormányzati hiányok és a helyi önkormányzati hiányok* faktor magas pontjai azt jelzik, hogy az önkéntes érzi a kormányzati és a helyi önkormányzat forrás és támogatás hiányát és ez motiválja arra, hogy öntevékenységet végezzen.

A *kultúra faktor* magas pontszámai azt jelzik, hogy az önkéntes számára fontos a kultúra megóvása, megőrzése, és a különböző kultúrák megismerése.

A *környezet faktor* magas pontja azt jelzi, hogy az önkéntes motivációja arra épül, hogy tegyen valamit a természetvédelemért és a környezetvédelemért, valamint fontosnak tartja a fenntartható fejlődést.

Bartal és Kmetty (2010) ezeket a motivációs faktorokat besorolta még négy nagy egységbe, melyeknek az elnevezései a következők: (1) érték, érték-közeli faktor, (2) egoizmus faktor, (3) társadalmi minta-szociális interakció faktor és végül a (4) pszichológiai faktor.

Az *érték, érték-közeli faktorokba* tartoztak az értékek, a reciprocitás, a kormányzati hiányok, a helyi önkormányzati hiányok, a vallás, a kultúra és a környezet. Az *egoizmus faktorokba* a megértés, az elismertség és a karrierfejlesztés tartozott. A *társadalmi minta-szociális interakció faktorokba* a társadalmi norma és a szociális interakció tartozik, míg a *pszichológiai faktorokba* az önvédelem, az önbecsülés és a visszahatás.

A kutatás eredményeképpen megkaptuk azt is, hogy a lekérdezett minta tipikus önkéntese milyen tulajdonságokkal rendelkezik. Ezek a következők: „18-45 év közötti nő, aki városokban vagy községekben él, inkább házas, de nagy gyakorisággal lehet hajadon, ebből következően inkább gyermekes, aki általában 2 gyermeket nevel, de gyakori, hogy gyermektelen, felsőfokú vagy középfokú végzettsége van, gazdaságilag aktív, szolgáltatás jellegű, illetve felsőfokú képzettség önálló alkalmazását igénylő munkakörben dolgozik, a maga módján vallásosnak és katolikus felekezetűnek vallja magát, átlagos havi jövedelme inkább 75-150 ezer forint között van, de gyakori, hogy ennél magasabb, 250-300 ezer forint, az elmúlt 10 évben lett önkéntes, a szervezeteknél végzett leggyakoribb önkéntes tevékenysége, hogy rendezvények, események szervezésében és lebonyolításában segítkezik, vagy pedig adminisztratív feladatokat lát el, vagy pedig gyermek- és ifjúságvédelmi programokban segítkezik.” (Bartal és Kmetty, 2010.11. o.)

A teljes mintát alapul véve a megkérdezett önkéntesek számára az értékeket kifejező motivációk voltak a legfontosabbak, és legkevésbé sem hitrendszer által önkénteskednek. A magas átlagpont az érték faktornál azt jelzi, hogy az önkéntest főleg a másokon való segítség és egy társadalmi ügy vagy csoport melletti elköteleződés motiválja.

4. Kutatás

4.1. A kutatás célkitűzése

A dolgozatom alapgondolata az önkéntesek motivációinak bemutatása volt. A célkitűzés az lett, hogy megismerjem az egri Eszterházy Károly Főiskola önkénteseinek, a hallgatótársak motivációs faktorait, valamint a motívumaikat. A kutatást megelőzte egy előkutatás, mely során a Kortárssegítő Mentálhigiénés Tanácsadó Irodában jelentkező önkéntesek jelentkezési lapját vizsgáltam meg tartalomelemzés módszerével. Fontos képet kaptam arról, hogy milyen motívumok jelennek meg az önkéntes tevékenység végzésének tervezési fázisában. Abban is segített ez az előkutatás, hogy későbbi mérőeszközümet kialakítsam. Az alábbiakban az előkutatás eredményeit mutatom be.

4.2. Előkutatás

Az ötlet, hogy megvizsgáljam a Kortárssegítő Mentálhigiénés Tanácsadó Irodánál jelentkező főiskolai hallgatók jelentkezési lapjait jó alapja lett a későbbi kutatásomnak. Mivel magam is önkéntese voltam ennek a szervezetnek, s magam is töltöttem ki a hallgatókkal jelentkezési lapot, tudtam, hogy sokféle motívum fog megjelenni az önkéntes munka végzésének hátterében, hogy többféle oka van annak, hogy miért szeretne egy főiskolás hallgató önkéntes munkát végezni.

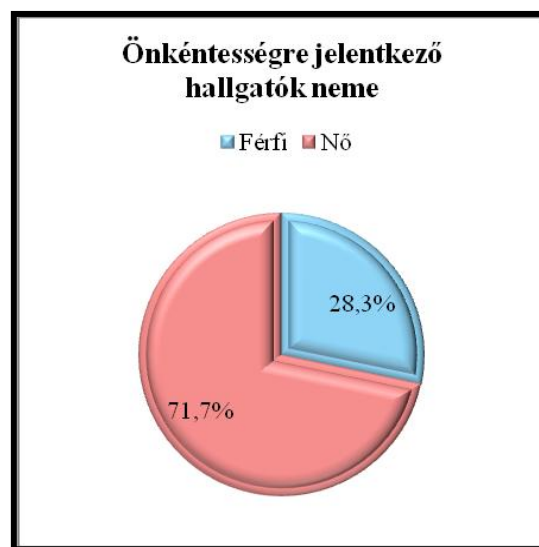
A jelentkezési lapok a 2012/13-as tanév első félévében lettek kitöltetve olyan hallgatókkal, akiknek szándékában állt önkéntes tevékenységet végezni. Tervezési fázisnak hívom azt a két esetet, amikor még nem végeznek, de szeretnének, vagy már végeztek, de jelenleg nem végeznek, viszont újra szeretnének végezni önkéntes munkát. A második esetet azért vettem a tervezési fázisba, mert az újbóli önkéntes munkára való jelentkezésnél új motivációk jelenhetnek meg.

Amikor elkezdtem feldolgozni a kitöltött jelentkezési lapokat (N=78), nagyon sok lapon hiányoztak fontos adatok, így a ténylegesen feldolgozott lapok száma N= 53. Az 53 jelentkezési lapon minden olyan információ jelen volt, amire az előkutatásban szükség volt.

A motivációra vonatkozó adatokat úgy dolgoztam fel, hogy a nyitott kérdésre adott válaszokat csoportokba rendeztem a Bartal Anna Mária és Kmetty Zoltán (2010) féle Magyar

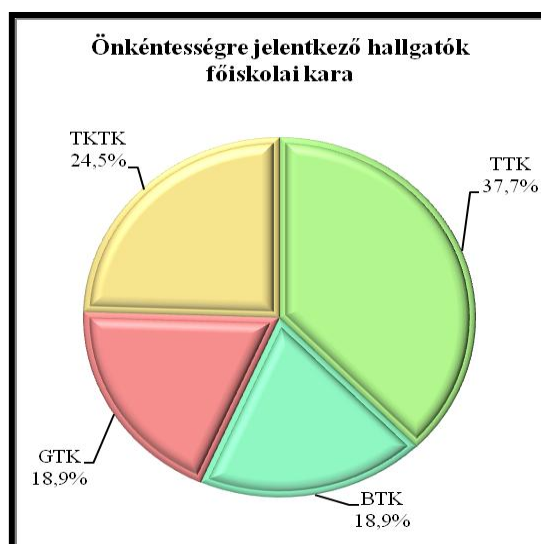
Önkéntes Motivációs Kérdőív motivációs faktorai szerint. A tanulmányuk értelmezése után egyértelmű volt számomra, hogy magam is faktorokban fogok gondolkodni, hogy valós képet kaphassunk az önkéntesek motivációiról. Az említett kutatók 15 faktort mértek és állítottak fel - amit már részletesen be is mutattam -, de ezek közül csak hét faktor jelent meg az önkéntesség tervezési fázisában. A motivációs faktorokat még négy nagyobb egységbe helyezték el, melyek alapján én is besoroltam a motivációs faktorokat ebbe a négy csoportba.

Most tekintsük meg az előkutatásom mintáját!

1. grafikon: Önkéntességre jelentkező hallgatók neme

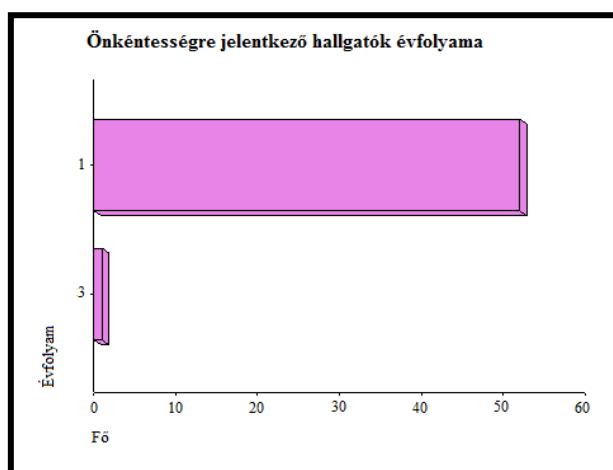
Az 1. grafikonon az önkéntességre jelentkező hallgatók nemek szerinti eloszlását láthatjuk. Az önkéntességre jelentkezők 72%-a nő volt, ami 38 főt tett ki, míg a férfiak 28%-ot, ami 15 főt jelentett. Tehát a nők több mint kétszer annyian jelentkeztek önkéntes munkára, mint férfiak.

2. grafikon: Önkéntességre jelentkező hallgatók főiskolai kara

A 2. grafikon jól ábrázolja a válaszadók karonkénti eloszlását. A legtöbben, azaz 20 fő a Természettudományi Kar hallgatói, míg 13 fő a Tanárképzési és Tudástechnológiai Karra jár. A Bölcsészettudományi és a Gazdaságtudományi Karokról egyaránt tíz-tíz fő jelentkezett önkéntes munkavégzésre.

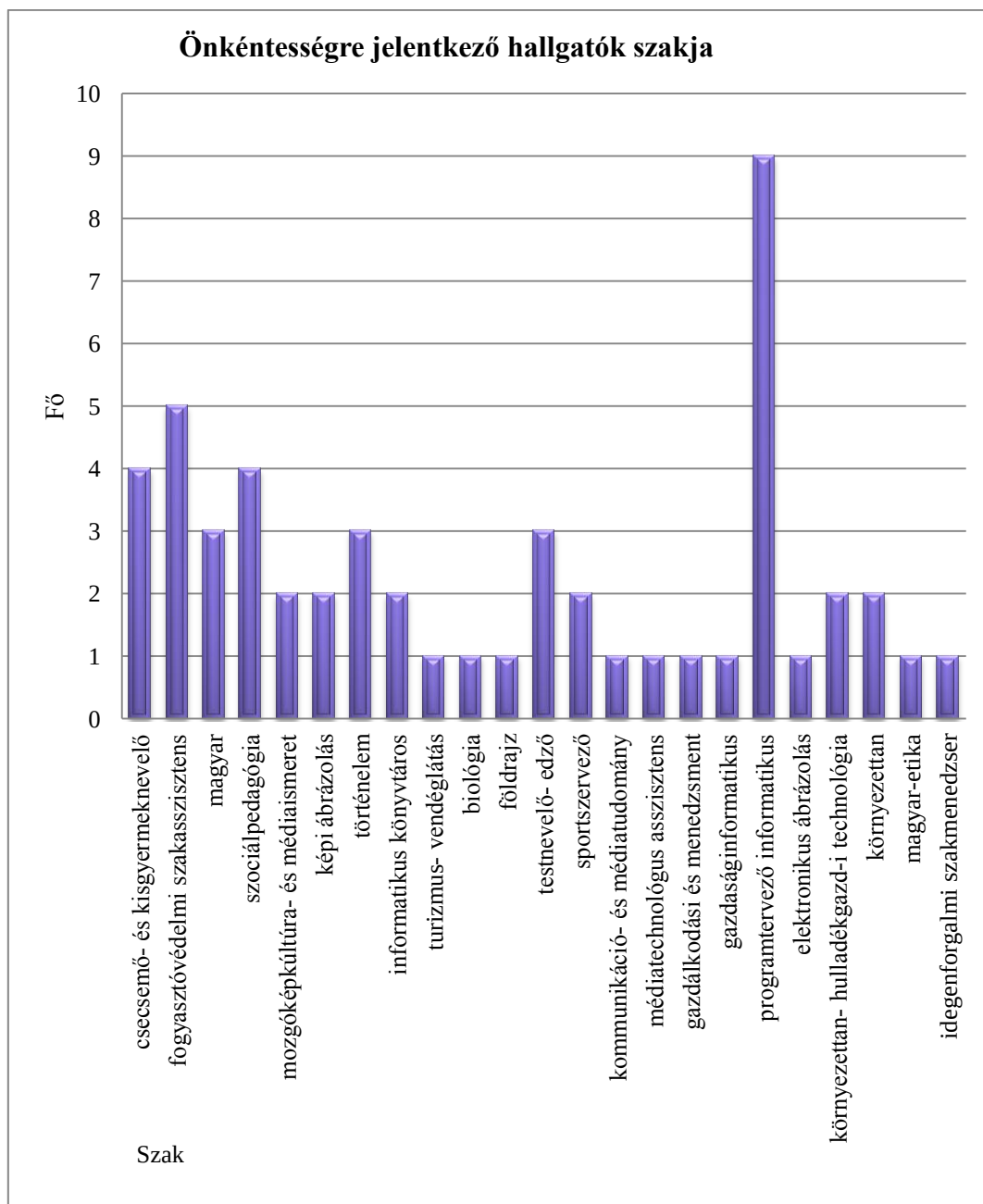
A nemeket és a karokat összevetve azt is megtudhatjuk, hogy a legtöbb nő a Tanárképzési és Tudástechnológiai Karról, míg a legtöbb férfi a Természettudományi Karról jelentkezett önkénteskedni. Ami még érdekes adat lehet, hogy a Gazdaságtudományi Karról egy férfi sem jelentkezett a Kortárssegítő Mentálhigiénés Tanácsadó Irodánál, míg nő tíz fő.

3. grafikon: Önkéntességre jelentkező hallgatók évfolyama

Az évfolyamonkénti eloszlás megmutatja, hogy a második évfolyamról senki sem jelentkezett papír alapon önkéntes munkára a 2012/2013-as tanévben, és a harmadik évfolyamból is csak egy fő. Az első évfolyamosok nagy számot, 52 főt tesznek ki, ami azzal

magyarázható, hogy az önkéntes jelentkezési lapot főleg a 2012. évi gólyatáborban töltették ki a Kortárssegítő Mentálhigiénés Tanácsadó Iroda önkéntesei az akkori leendő első évfolyamos hallgatókkal.

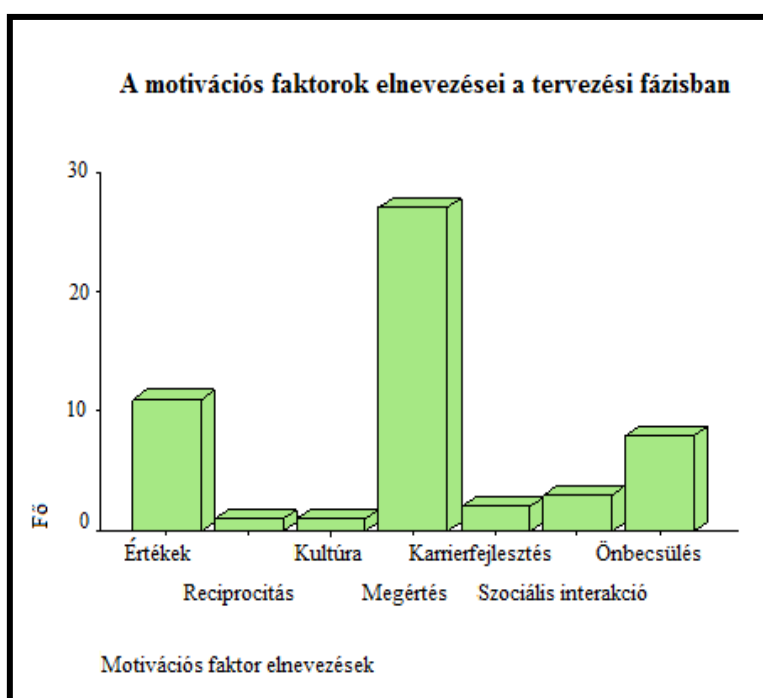

4. grafikon: Önkéntességre jelentkező hallgatók szakja

A főiskolai karok után a szakokat is láthatjuk a 4. grafikonon, amiből elsőre kitűnik, hogy a 'Programtervező informatikus' hallgatók felülreprezentáltak a mintában, tehát ők jelentkeztek a legnagyobb számban önkéntességre. Őket a 'Fogyasztóvédelmi asszisztens' szakos hallgatók követik, de nem szorosan. A harmadik helyen a 'Csecsemő- és

kisgyermeknevelő’, valamint a ’Szociálpedagógia’ szakos hallgatók vannak. Az egyetlen harmadéves hallgató ’Magyar-etika’ szakos. Összesen 23 főiskolai szak jelent meg a hallgatók által ebben a félévben a jelentkezési lapokon.

Most nézzük meg az eredményeinket a motivációs faktorokon keresztül a jelentkezők, azaz tervezési fázisban lévő hallgatókra nézve!

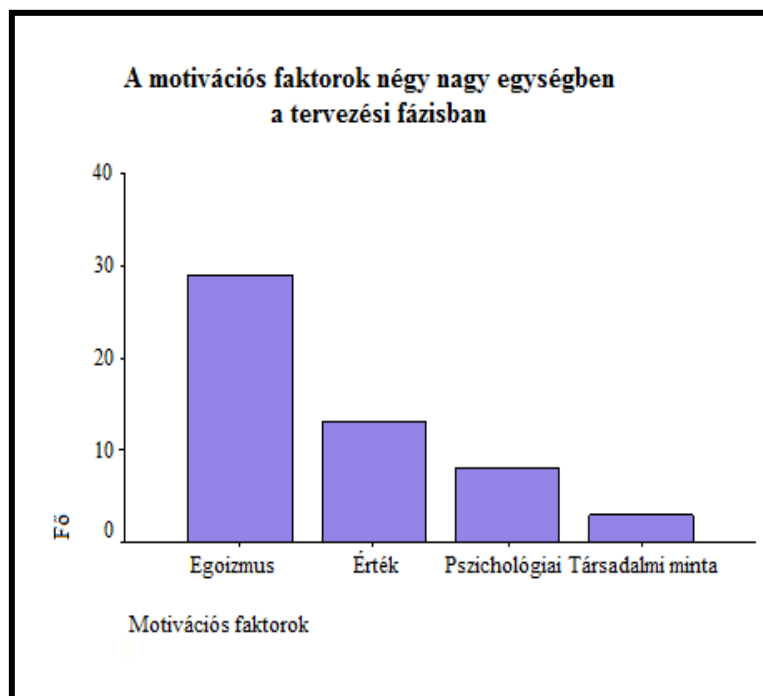
5. grafikon: A motivációs faktorok elnevezései a tervezési fázisban

Mint ahogy írtam a fejezet elején, a 15 motivációs faktorból a Kortárssegítő Mentálhigiénés Tanácsadó Irodánál önkéntességre jelentkező hallgatóknál 7 motivációs faktor jelent meg.

A minta több mint felénél, 50,9%-ánál (27 fő) a megértés faktor volt igaz, majd ezt követte az értékek faktor (20,8%-11fő) és az önbecsülés faktor (15,1%-nyolc fő).

Ezek a számok nemekre lebontva a következők: míg a megértés faktor a férfiaknál hét főre igaz, addig ez a szám a nőknél 20 fő. Az értékek faktor négy férfire és hét nőre, valamint az önbecsülés három férfire és öt nőre igaz. A reciprocitás, a kultúra, valamint a szociális interakció faktorok csak nőkre jellemzőek.

A főiskolai karokat és a motivációs faktorokat összevetve az mondható el, hogy mindegyik karon a megértés faktor áll az első helyen, s azt az értékek faktor követi. A szociális interakció faktor csak a Természettudományi Karon nem jelenik meg, míg az önbecsülés faktor csak a Tanárképzési és Tudástechnológiai Karon nem jelenik meg.

6. grafikon: A motivációs faktorok négy nagy egységben a tervezési fázisban

Ahogy már leírtam a fejezet elején is, ezeket a motivációs faktorokat négy nagy csoportba lehet sorolni, ezt láthatjuk a 6. grafikonon.

Az egoizmus csoportba a megértés és a karrierfejlesztés faktorok, az érték, érték-közel csoportba az értékek, a reciprocitás és a kultúra faktorok sorolhatóak. A pszichológiai csoportba az önbecsülés, valamint a társadalmi minta-szociális interakció csoportba pedig a szociális interakció faktor sorolható Bartal és Kmetty (2010) alapján.

A jelentkezők több mint fele (54,7%-29 fő) az egoizmus csoportba sorolható, majd az érték, érték-közel csoportba a jelentkezők 24,5%-a, azaz 13 fő. A pszichológiai csoportba nyolc fő (15,1%) sorolható a motivációs faktora alapján, míg a társadalmi minta-szociális interakció csoportba csak három fő, ami a jelentkezők 5,7%-át teszi ki.

A motivációs faktorok négy nagy csoportja a nemekkel összevetve azt mutatja, hogy a nőknél mind a négy csoport megjelent, míg a férfiaknál egy, a társadalmi minta-szociális interakció csoport kimaradt. A nőkre és a férfiakra is egyaránt az egoizmus faktorok csoportja a legjellemzőbb, majd ezt követi az érték, érték-közel faktorok csoportja.

Főiskolai karokra bontva is az egoizmus csoport minden karon a legelső. A Természettudományi Karon nem jelenik meg a társadalmi minta-szociális interakció csoport, valamint a Tanárképzési és Tudástechnológiai Karon pedig a pszichológiai csoport ezeknél a jelentkezőknél.

Összegezve a minta tipikus önkéntes jelöltjének motivációja a megértés, azaz az motiválja, hogy jobban megértse azokat az embereket, akiken segít, vagy azt a szervezetet, ahol önkénteskedik, vagy akár saját magát is. Nagy jelentősége van a motivációjában annak, hogy az önkéntes munka során tapasztalatokat szerezzen, s ezeknek hasznát tudja élvezni a későbbiekben. Tehát nem egyezik meg az országos kutatás legfontosabb motivációja (értékek) és az önkéntességre jelentkezők motivációja (megértés).

Az előkutatás során az önkéntes jelentkezési lapok tartalomelemzését végeztem el. Az adatok feldolgozása során a jelentkezési lapokban megjelenő motívumokat megfeleltettem a már említett országos kutatásban megjelenő motivációs faktoroknak.

Az előkutatás tapasztalatai, melyek segítettek a végleges kutatás módszertanának kialakításában:

1. Az elméletben bemutatott országos kutatás eredményei eltérést mutattak a tartalom elemzés segítségével megvizsgált populáció motivációitól.
2. Az eltérés egyik lehetséges magyarázata a kisebb elemszám, ezért a végleges kutatásban növelni kell az elemszámot.
3. Az eltérés másik lehetséges magyarázata, a vizsgálati módszer különbözősége. Ki kell alakítanom egy kérdőívet, mely hasonlít az országos kutatás kérdőívéhez. (Ez komoly kihívás elé állított, melyről később még írok.)

Az előkutatás eredményei az alábbi végleges kutatás megalkotásához járultak hozzá.

4.3. Az előkutatás tapasztalatai alapján kialakított végleges kutatás bemutatása

A kutatás hipotézisei:

1. hipotézis:

Azt feltételezem, hogy a főiskolás önkéntesek legfontosabb motivációi a saját, egyéni fejlődésükhöz kapcsolódnak.

2. hipotézis:

Azt feltételezem, hogy az Eszterházy Károly Főiskolára járó önkéntes tevékenységeket végző hallgatók motivációi és a szocio-ökonómiai státuszuk között összefüggés van.

A minta bemutatása:

A kérdőívemet az Eszterházy Károly Főiskola nappali tagozatos hallgatóival töltettem ki. Kritérium volt az, hogy jelenleg is végezzenek valamilyen önkéntes tevékenységet, melynek feltárására a kérdőív kitöltését megelőzően a személyes megkereséskor került sor. A kérdőívet 125 fő töltötte ki, melyből öt kérdőívet érvénytelennek minősítettem, így 120 darab kérdőívet tudtam az SPSS 8.0 for Windows, SPSS 14.0 for Windows és a Microsoft Excel 2010 programmal elemezni.

A mérőeszköz bemutatása:

A kutatásomban kérdőíves mérőeszkővel dolgozom. A már bemutatott Magyar Önkéntes Motivációs Kérdőív eredeti példányának nem tudtam birtokába jutni, viszont a publikált részeit a kérdőívnek fel tudtam használni a kérdőívem megszerkesztésében. Ez alapján a kérdőívemet három részre osztottam. Az első rész az önkéntesek demográfiai-társadalomstatistikai adataira kérdezett rá, mint például a nem, a születési év, lakóhely, a szülők, azaz az apa és az anya iskolai végzettsége, míg a kérdőív második része az önkéntességgel kapcsolatos jellemzőket vizsgálta, mint például az önkéntesség idejét, a leginkább jellemzően végzett önkéntes tevékenységeket, valamint az ismerősi, baráti és családi körben lévő önkéntesek számát. A kérdőív harmadik része 59 állítást tartalmazott. Ezek az önkéntes motivációk mérésére szolgáltak. A válaszadók ezeket az állításokat

négyponos Likert-skálán értékelték aszerint, hogy az értékek a következőket jelentették: 1 - nem igaz rám/ 2 - kicsit igaz rám/ 3 - igaz rám/ 4 - nagyon igaz rám.

Az adatok feldolgozásának módszerei:

A már kitöltött kérdőívek adatainak feldolgozása SPSS 8.0 for Windows, SPSS 14.0 for Windows és a Microsoft Excel 2010 programok segítségével történt. A kérdőív harmadik részében lévő adatok feldolgozási módszere, azaz az 59 állítás válaszainak feldolgozása, itt is faktoranalízissel történik, mint az országos kutatásban.

4.3.1. Faktorelemzés

A faktorelemzés célja, hogy a változókat leredukálja úgy, hogy csoportokba rendezi őket. A faktoranalízis általában több, egymással korreláló változó összefüggését vizsgálja. *Sajtos László és Mitev Ariel* (2007) azt írják, hogy a faktorelemzés struktúra-feltáró módszer, tehát arra törekszik, hogy a változók közötti összefüggéseket feltárja, mert nincsenek előre meghatározott függő és független változók.

Az adatok alkalmazhatóságát a Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) kritériummal és a Bartlett-próbával ellenőriztem.

KMO and Bartlett's Test		
Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.		,642
Bartlett's Test of Sphericity	Approx. Chi-Square	4372,413
	df	1711
	Sig.	,000

1. táblázat: Az adatok alkalmazhatóságának vizsgálata

A KMO egy mutató a változók közti korrelációra, az értéke 0,642. Ez az érték nagyobb, mint 0,6, vagyis a változóink alkalmasak a faktoranalízisre. Ezt az 1. táblázat első részében láthatjuk.

A Bartlett-próba nullhipotézisét is elvethetjük, mivel a szignifikanciaszint kisebb 0,05-nél, jelen esetben 0. Ezt a fenti táblázat második részében figyelhetjük meg.

A faktorok számának kialakítására varianciahányad-módszert és könyökszabály-módszert alkalmaztam.

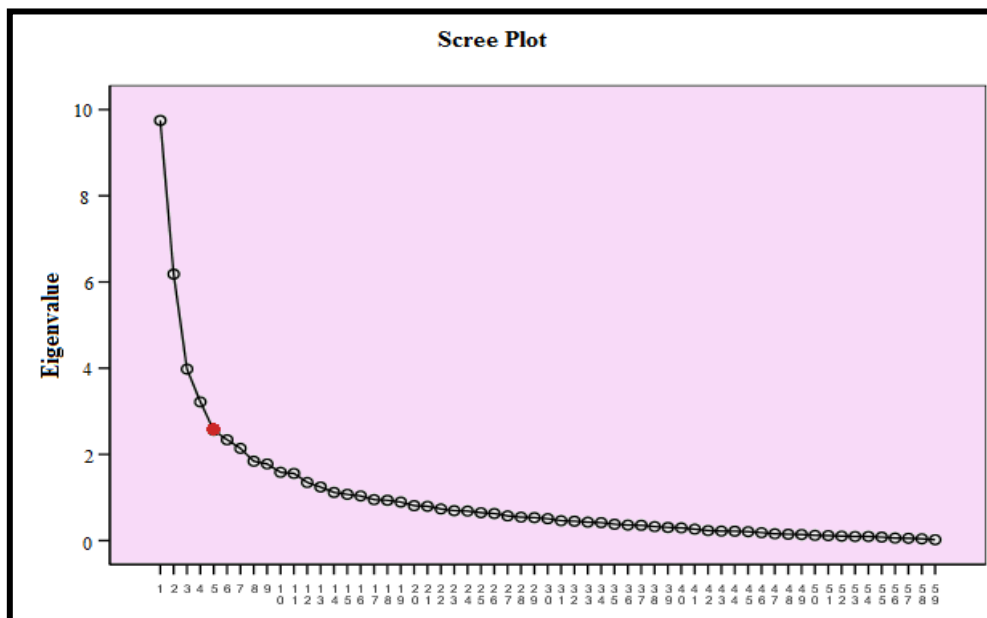
A variancia összesített százaléka alapján annyi faktort kell minimum létrehozni, hogy a minimális összesített varianciaszintet elérje, ami 30% varianciahányadot jelent. Így jelen esetben ez minimum 33,742%. A faktorok által magyarázott varianciát az SPSS alapesetben megadja, ezt láthatjuk a 2. táblázatban.

Total Variance Explained						
Component	Initial Eigenvalues			Extraction Sums of Squared Loadings		
	Total	% of Variance	Cumulative %	Total	% of Variance	Cumulative %
1	9,747	16,521	16,521	9,747	16,521	16,521
2	6,182	10,478	26,999	6,182	10,478	26,999
3	3,979	6,743	33,742	3,979	6,743	33,742
4	3,217	5,452	39,194	3,217	5,452	39,194
5	2,559	4,338	43,532	2,559	4,338	43,532
6	2,339	3,964	47,496	2,339	3,964	47,496
7	2,139	3,626	51,122	2,139	3,626	51,122
8	1,841	3,120	54,242	1,841	3,120	54,242
9	1,778	3,014	57,256	1,778	3,014	57,256
10	1,585	2,686	59,941	1,585	2,686	59,941
11	1,559	2,642	62,583	1,559	2,642	62,583
12	1,349	2,286	64,869	1,349	2,286	64,869
13	1,243	2,107	66,976	1,243	2,107	66,976
14	1,117	1,893	68,869	1,117	1,893	68,869
15	1,073	1,818	70,687	1,073	1,818	70,687
16	1,035	1,755	72,442	1,035	1,755	72,442
17	,950	1,610	74,052			

2. táblázat: A varianciahányad-módszer

Az Initial Eigenvalues oszlop a faktorok információtartalmát mutatják be standardizált formában, tehát itt annyi komponenst láthatnánk, mint amennyi kiinduló változó volt, azaz 59 változót. Sajnos terjedelmi okok miatt ez hiányzik a táblázatról, így csak 17 változót látunk. A táblázat Initial Eigenvalues és a második-harmadik oszlopai majdnem megegyeznek egymással. Az utóbbi két oszlop már csak az általam kért, 1-nél nagyobb sajátértékű faktorokat tartalmazza, tehát 16 faktort. A táblázat a faktorokat a magyarázott variancia nagyságrendjében mutatja. Elsőként a legnagyobb sajátértékkel/ magyarázott varianciával rendelkező faktor jelenik meg, például az első 9,747 / 16,521%, majd ezt követi a többi csökkenő sorrendben (második: 6,182 / 10,478%; harmadik: 3,979 / 6,743% és így tovább). A sajátérték és a magyarázott variancia egyenesen arányosak egymással.

A 16 faktorszám alapesetben rengetegnek számít a kutatás elemszámához (N=120) képest, ezért a faktorok számának kialakításában a könyökszabály-módszert is figyelembe kellett vennem.

2. ábra: Scree-teszt, avagy a könyökszabály

Mint már fentebb írtam, jelen esetben azt állítottam be feltételnek, hogy a változók közül az 1-nél nagyobb sajátértékűek lehessenek faktorok. A Scree Plot ábra (2. ábra) alapján viszont úgy döntöttem, hogy négy faktorról fogok dolgozni, mert a negyedik sajátértéknél török meg határozottabban a görbe, s így is a varianciahányadnak az értéke meghaladja a 30%-ot (39,194%).

Ezt követően újra lefuttattam a faktoranalízist úgy, hogy az állítottam be, hogy négy faktorról szeretnék dolgozni.

A faktorok kiválasztásakor az a cél, hogy a főkomponensek varianciáját maximalizáljuk, mely után megkapjuk a rotálatlan faktorsúly-mátrixot. A faktorsúly azt mutatja, hogy az eredeti változó és egy adott faktor között van-e korreláció. Ennek értéke -1 és 1 között lehet. Az egyes faktorsúlyoknak el kell érniük abszolút értékben a 0,3-as szintet, és ha 0,5 felett van, akkor azt jelentősnek tekintjük. Minél nagyobb értékű a faktorsúly, annál nagyobb szerepe lesz a faktornak a változó szórásában.

A forogtatással, azaz a faktor-rotációval elkerüljük azt, hogy az adathalmaz értelmezhetetlen legyen, mert lehet olyan változók is korrelálnak, melyeknek nincs közük

egymáshoz. A forgatás, vagy rotáció során nem változik semmi, csak a faktorok sajátértékei/magyarázott varianciái.

A faktorok rotálására a Varimax módszert használtam, mely maximalizálja a faktorok által magyarázott varianciát. A Varimax rotáció célja, hogy leegyszerűsített faktormátrixot kapjunk, ami átlátható, mert jobban szétválasztja a faktorokat, ezáltal könnyen értelmezhetővé teszi a faktormátrixot.

Terjedelmi okok miatt egy részletet tudok megmutatni a rotált faktorsúly táblázatból, melyen pirossal jelöltem az első faktorhoz tartozó változókat, és azok faktorsúlyát. Jól látható az ábrán, hogy csökkenő sorrendben, egymás alá teszi a rotálás a faktorsúlyokat, s hozzá rendezi a változókat. Csak a 0,3-as faktorsúly feletti értékeket fogadhatjuk el.

Rotated Component Matrix ^a				
	Component			
	1	2	3	4
áll38	,791			,150
áll24	,733	,115	-,148	,188
áll41	,696		,262	
áll37	,637		-,121	,284
áll48	,633		-,113	,313
áll10	,592			,172
áll27	,591	-,174	,208	,142
áll56	,591	,212	,301	,113
állítás9	,559		-,199	,302
áll44	,554	,117		,241
áll55	,521	,111	,117	,178
áll39	,514	,177		-,108
áll12	,471	-,127	,273	
áll40	,421	,163	,258	-,139
áll43	,401		,276	,337
áll23	,390	,184	,142	,191

3. táblázat: Rotált faktorsúly mátrix

Ez az a művelet, ami nagy segítség az átláthatóságához és a zsúfoltság elkerülésében, bár a táblázat nem mutatja meg teljesen az együtt mozgó változókat, s azok faktorsúlyait.

Az SPSS program nem tudja értelmezi a faktorokat, azaz nem érti az egyes faktorok tartalmát, így ezt magam kellett végezni. Tehát magam állítottam fel a faktor elnevezéseket az egyes változók, állítások alapján úgy, hogy a 0,5 faktorsúly feletti változók nagyobb hangsúlyt kaptak az elnevezésekben amellet, hogy arra is figyeltem, hogy minden változó tartalma benne legyen az adott faktor elnevezésében.

Ez alapján a faktorelnevezések a következők lettek:

1. faktor	Egoizmus faktor
2. faktor	Hiányok pótlása és javak fenntartása faktor
3. faktor	Szociálpszichológiai/Vallás faktor
4. faktor	Altruizmus/Önmegbecsülés faktor

4. táblázat: A faktorelnevezések

A faktoranalízis során, a fent említett elvek betartásával a faktorok tartalma a következő:

Az egoizmus faktorba tartozó motivációk: szervezeti misszió megértése, új nézőpont a világra, gyakorlati tapasztalatok, saját erősségek megismerése, szervezeti elismerés, munkatársak elismerése, visszajelzés fontossága, társadalmi elismerés, kapcsolatépítés, karrier - új munka felé nyitás az önkéntesség által, skillek elsajátítása, referencia személyek mintája, környezeti minta, közösség igény, társaság igény, kapcsolat igény, fontosság érzete, projektálás.

Hiányok pótlása és javak megtartása faktorba tartozó motivációk: kormányzati és helyi önkormányzati támogatási hiány, kormányzati és helyi önkormányzati forráshiány, kormányzati és helyi önkormányzati öntevékenység, kulturális értékvédelem, hagyományok megőrzése, multikulturalitás, természetvédelem, környezeti örökség, globális problémák.

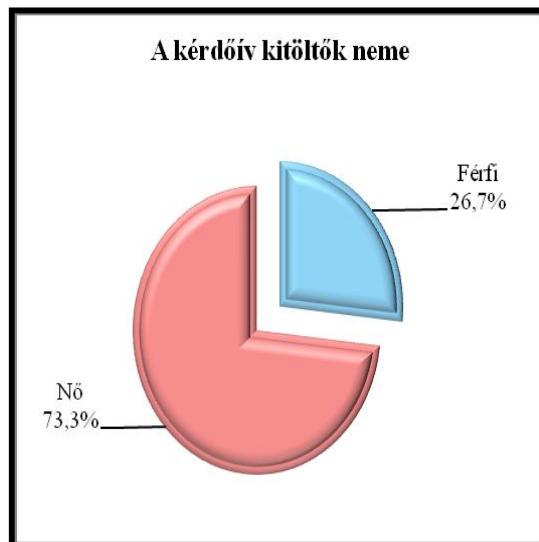
Szociálpszichológiai/Vallás faktorba tartozó motivációk: adás, kapás, vallásosság szerepe az önkéntességben, hitbéli meggyőződés, vallásosság nem játszik szerepet, baráti minta, közeli ismerősök mintája, családi minta, barátok keresése, büntudattól szabadulás, problémamegoldás, probléma-megvonás, magány oldása, visszahatás a helyzetre, szublimálás, problémamegoldás.

Altruizmus/Önmegbecsülés faktorba tartozó motivációk: társadalmi csoport iránti elköteleződés, sajnálat, empátia, segítség, társadalmi ügy iránti elköteleződés, emberek megismerése és megértése, egalitás a szervezetben, az önkéntesség nem munkalehetőség, pozitív állapot elérése, az önkéntesség öröm, „jó ember” érzete, hasznosság érzete, az önkéntesség elfoglaltságot ad.

Tehát a faktoranalízis során az 59 változót leredukáltam négy változóra, más néven motivációs faktorra, mellyel könnyebben kezelhetőek az esetleges további elemzések során az adatok.

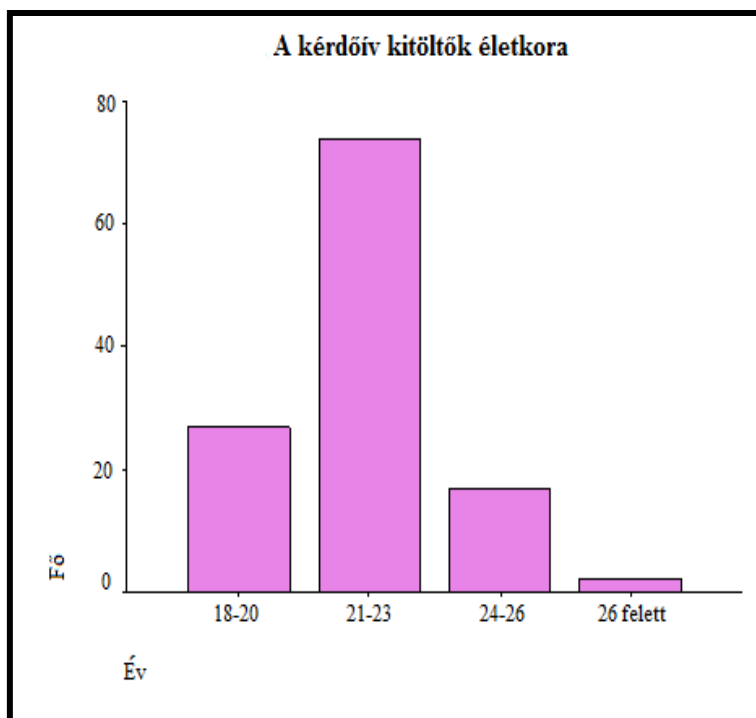
4.4. Adatok bemutatása és elemzése

A következőkben a kutatásom adatait mutatom be és elemzem.

7. grafikon: A kérdőív kitöltők neme

A kérdőív kitöltők nemi eloszlását a 7. grafikon mutatja. A megkérdezettek 73,3 százaléka nő volt, mely főben kifejezve 88 személyt jelentett, míg férfiak 26,7 százalékot tettek ki 32 fővel. Tehát majdnem háromszor annyi nő van a mintában, mint férfi.

8. grafikon: A kérdőív kitöltők életkora

A kérdőív kitöltők korát illetően az eredmények a következők: a 18-20 éves korosztály 27 fővel van jelen a mintában, ami az egésznek a 22,5 százalékát teszik ki. Életkori csoportok szerint a minta többségét a 21-23 év közötti főiskolások teszik ki, akik 74-en vannak, azaz 61,7 százalékuk a mintának. Ez a legmagasabb szám, több mint a minta fele. A 24-26 évesek 17 fővel (14,2%), míg a 26 év feletti kettő fővel (1,7%) vannak jelen a mintában.

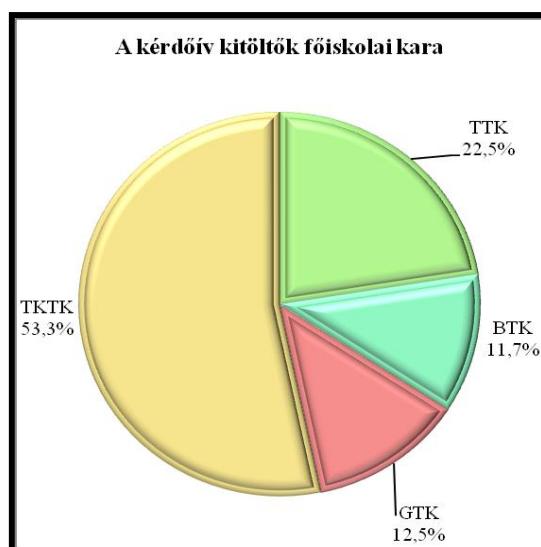
A kérdőív kitöltők neme és kora

		Kor				Összesen
		18-20	21-23	24-26	26 felett	
Nem	Férfi	5	22	5		32
	Nő	22	52	12	2	88
Összesen		27	74	17	2	120

5. táblázat: A kérdőív kitöltők neme és kora

A megkérdezettek nemét és korát összevetve kimagasló, hogy a 21-23 év közötti nő nemű önkéntesek 52-en vannak jelen, ami az egész mintának majdnem fele. Ami még a táblázatból rögtön kitűnik, hogy a megkérdezettek között nem volt olyan férfi, aki 26 év feletti.

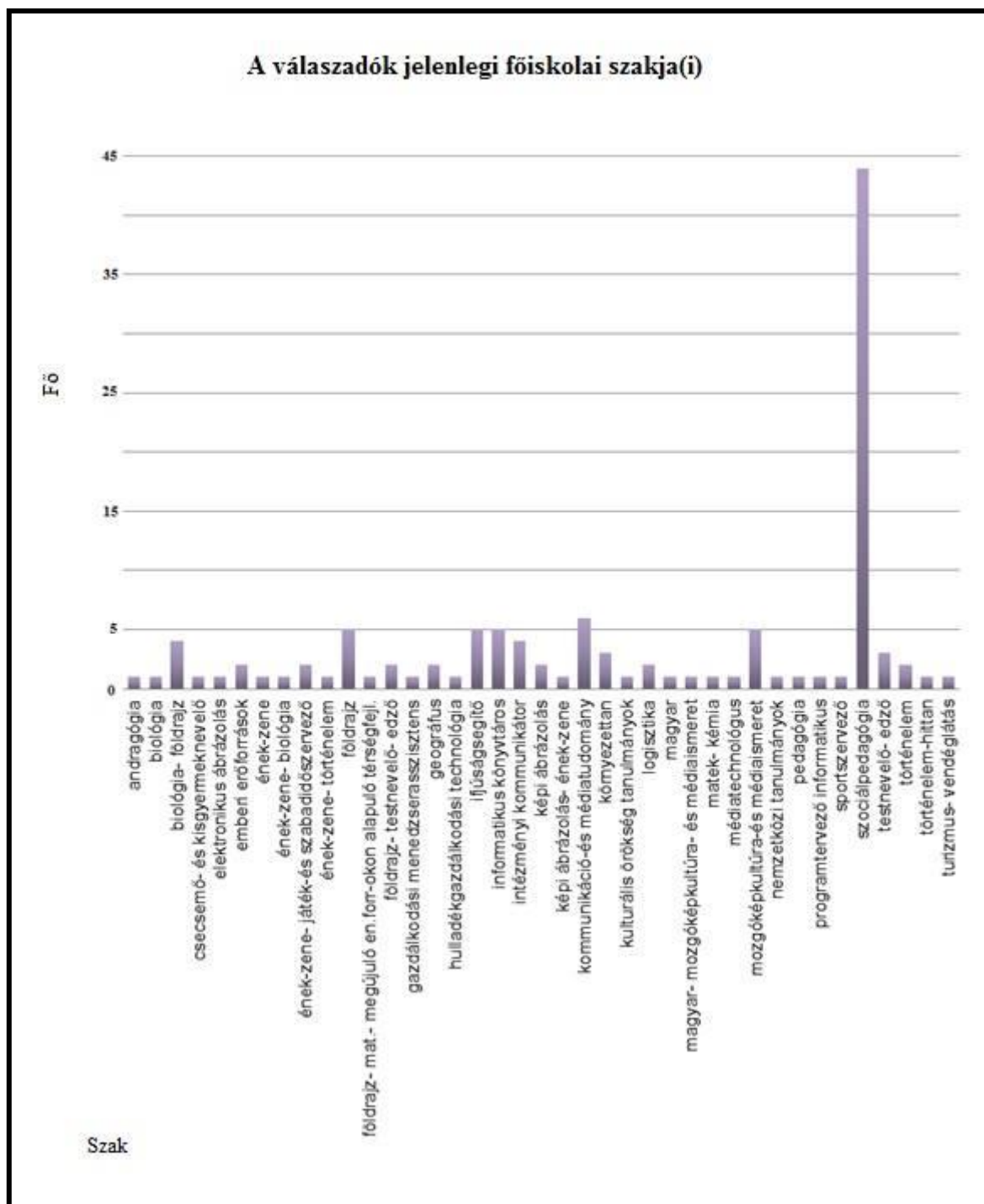
Többek között fontos adatnak tartottam azt is megtudni, hogy a megkérdezett önkéntességet végző főiskolások mely főiskolai karok hallgatói. A főiskolánkon négy kar működik, melyek a következők: Bölcsészettudományi Kar, Gazdaságtudományi Kar, Tanárképzési és Tudástechnológiai Kar, valamint a Természettudományi Kar.

9. grafikon: A kérdőív kitöltők főiskolai kara

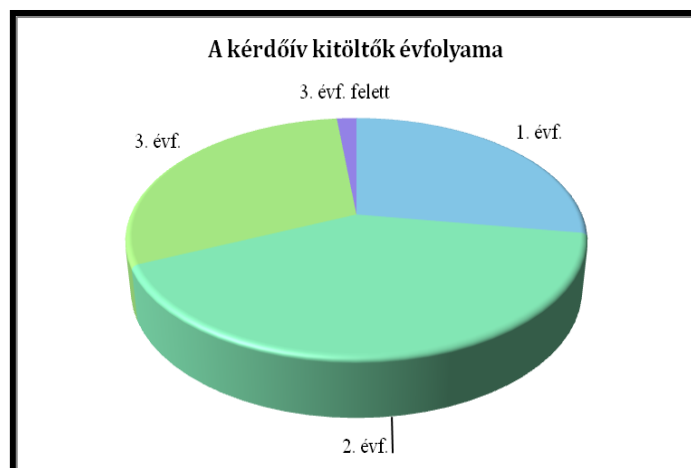
A minta többsége a Tanárképzési és Tudástechnológiai Kar hallgatója. Ők a minta több mint felét, azaz 53,3%-át (64 fő) teszik ki. A Természettudományi Kar hallgatói 27 fővel (22,5%) vannak jelen a mintában, míg a bölcsészettudományok és a gazdaságtudományok területén tanuló hallgatók a minta majdnem azonos részét teszik ki.

A főiskolai karok áttekintése után érdekes adat lehet a megkérdezettek főiskolai szakja is. Ezt az alábbi, 10. grafikonon tekinthetjük meg. Összesen 39 főiskolai szak lelhető fel a mintában, mely úgy gondolom, hogy egy reális szám a 120 érvényes kérdőív viszonylatában.

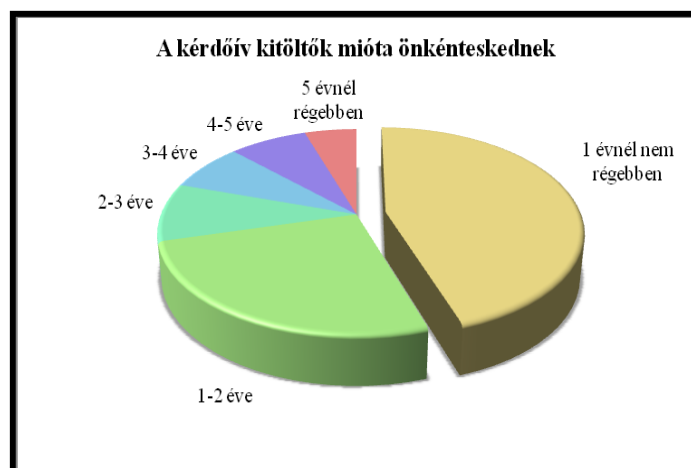
10. grafikon: A válaszadók jelenlegi főiskolai szakja(i)

A minta több mint egyharmadát Szociálpedagógia szakos hallgatók alkotják, ők 44 fővel toronymagasan vezetnek a mintában, hisz ez a szám százalékban kifejezve 36,7%. Őket követik a Kommunikáció- és médiatudomány szakos hallgatók, akik hat fővel önkénteskednek, a minta 5%-át teszi ki. Továbbá a többi szak egy-öt fő közötti válaszadókkal van jelen a mintában.

11. grafikon: A kérdőív kitöltők évfolyama

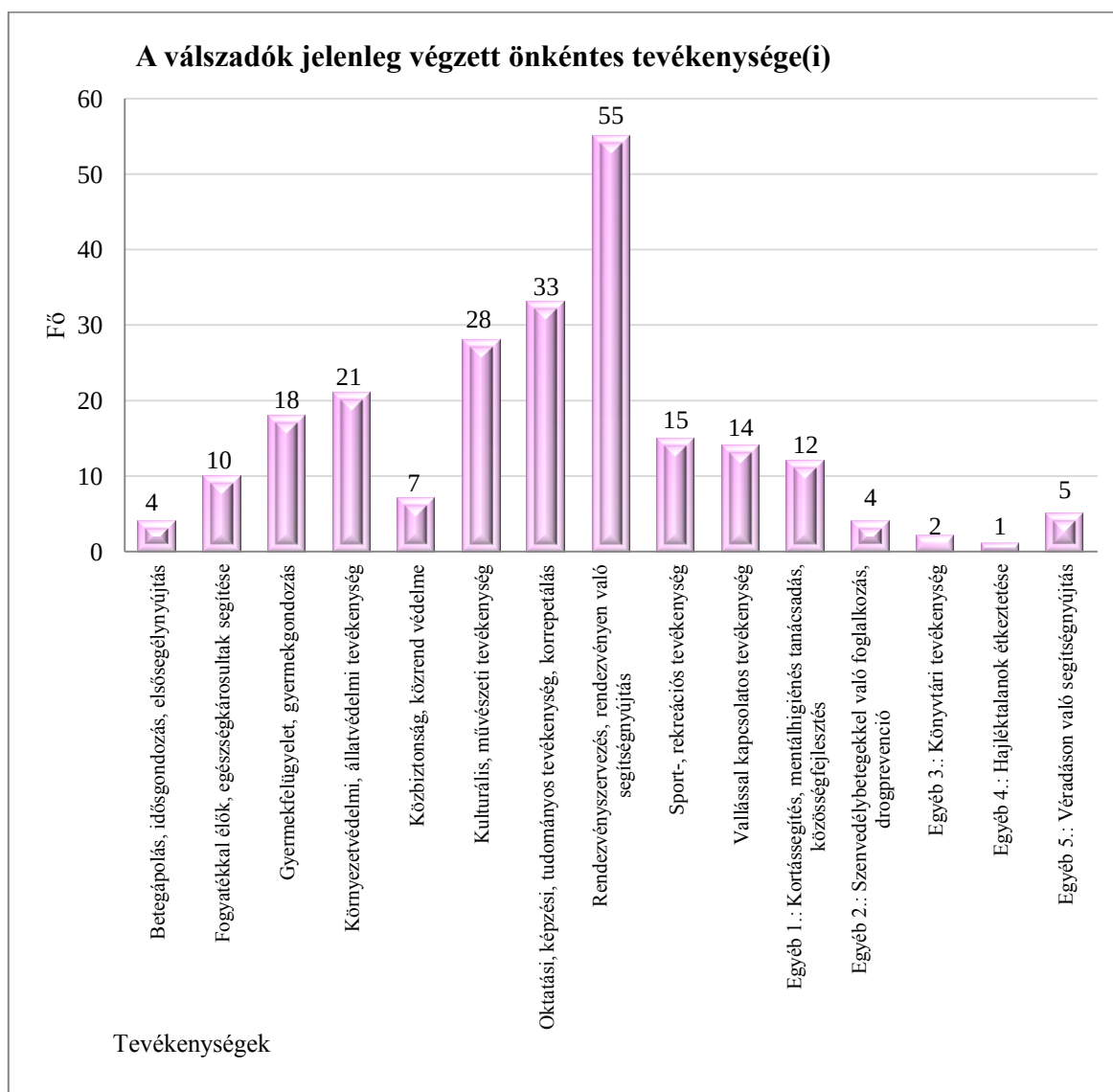
Az évfolyam eloszlást illetően a másodévesek 49 fővel (40,8%) vannak a legtöbben. A harmadévesek 36-an (30%), az első éves hallgatók 33-an (27,5%) vannak a megkérdezettek között, majd a harmadik évfolyamon túliak kettő fővel (1,7%).

12. grafikon: A kérdőív kitöltők mióta önkénteskednek

A kérdőívemben arra is kíváncsi voltam, hogy a hallgatók mióta végeznek önkéntes tevékenységeket. Ezt a 12. grafikonon ábrázoltam. A minta 45%-a (54 fő) nincs egy éve, hogy önkénteskedik. Ebből arra következtetek, hogy a mintám 45%-a a főiskolai tanulmányai alatt is kezdhették el önkéntes tevékenységeket végezni. Továbbá a megkérdezettek 25,8%-a (31 fő) egy-két éve folytat önkéntes tevékenységeket, míg 9,2%-uk (11 fő) kettő-három éve. Majd három-négy és négy-öt éve a hallgatók megegyezően 7,5%-a (kilenc-kilenc fő) folytat önkéntes tevékenységeket, míg a minta 5%-a (hat fő) nyilatkozta azt, hogy több mint öt éve vesz részt önkéntességben.

Továbbmenve az is felkeltette az érdeklődésem amellet, hogy mióta önkénteskednek a hallgatók, hogy milyen tevékenységi területeken aktivizálódnak.

13. grafikon: A válszadók jelenleg végzett önkéntes tevékenysége (i)

A tevékenységi területeknél tíz lehetőséget adtam meg, s volt egyéb válaszlehetőség is, amit akkor választhattak, amikor a megadott aktivitási területek közül egyik sem volt besorolható oda, ahol ők tevékenykednek. Így született öt új kategória. Ennél a kérdésnél több választ is megjelölhettek. A diagramon a számok azt jelentik, hogy mennyien jelölték összesen az aktivitási területeket.

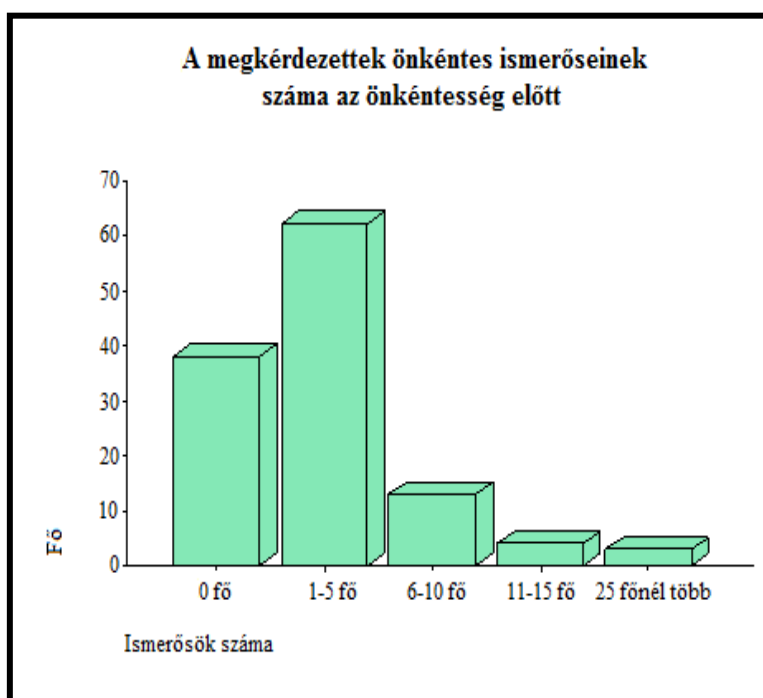
Most lássuk az eredményeket felsorolás szerűen:

1. Betegápolás, idősgondozás, elsősegélynyújtás: 1,75%
2. Fogyatékkal élők, egészségkárosultak segítése: 4,37%
3. Gyermekfelügyelet, gyermekgondozás: 7,86%
4. Környezetvédelmi, állatvédelmi tevékenység: 9,17%
5. Közbiztonság, közrend védelme: 3,06%
6. Kulturális, művészeti tevékenység: 12,23%
7. Oktatási, képzési, tudományos tevékenység, korrepetálás: 14, 41%
8. Rendezvényszervezés, rendezvényen való segítségnyújtás: 24,02%
9. Sport-, rekreációs tevékenység: 6,55%
10. Vallással kapcsolatos tevékenység: 6,11%
11. Egyéb1: Kortárssegítés, mentálhigiénés tanácsadás, közösségfejlesztés: 5,24%
12. Egyéb2: Szenvedélybetegekkel való foglalkozás, drogprevenció: 0,44%
13. Egyéb3: Könyvtári tevékenység: 0,87%
14. Egyéb4: Hajléktalanok étkeztetése: 1,75%
15. Egyéb5: Véradáson való segítségnyújtás: 2,18%

A fenti adatokból is látszik, hogy a legnépszerűbb önkéntes tevékenység a rendezvényszervezés, illetve a rendezvényeken való segítségnyújtás, s azt követik az oktatási, képzési és tudományos tevékenységek, a korrepetálás, majd a kulturális és művészeti tevékenységek.

Ha csak azokat az aktivitási területeket nézem, amelyek meg voltak adva, tehát mindenki látta és be is jelölhette egyaránt - melyek az egyéb kategóriájúaknál nem mondhatók el - akkor az a megállapításom, hogy a minta emberei legkevésbé sem az egészségügyi területeken, valamint nem a közrend és a közbiztonság védelme érdekében folytatnak önkéntes tevékenységeket.

Az is érdekesség lehet, hogy hogyan alakult az önkéntességet végző hallgatók önkéntes ismerősei számának alakulása.

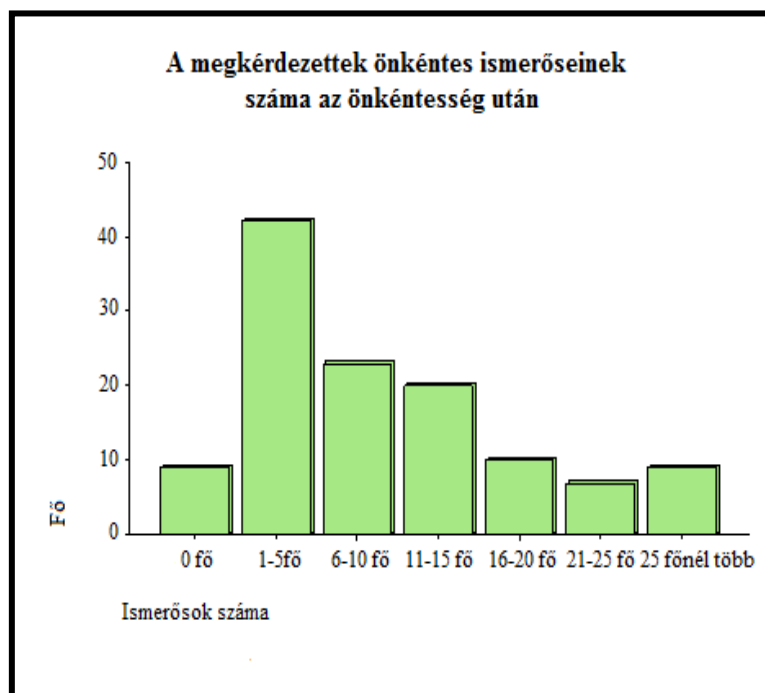

14. grafikon: A megkérdezettek önkéntes ismerőseinek száma az önkéntesség előtt

A 14. grafikon azt mutatja, hogy mennyi önkéntességet végző ismerőse volt a mintának, mielőtt elkezdtek volna önkénteskedni. Az ábrából kiderül, hogy két kategóriát (15-20 és a 20-25 fő) senki sem jelölt meg. A tíz fő feletti kategóriákat összesen hét személy jelölte a 120 személyből, tehát a mintára az mondható el, hogy nem volt gyakori, hogy az önkéntes ismerősök száma az önkéntes tevékenység végzése előtt meghaladta volna a tíz főt.

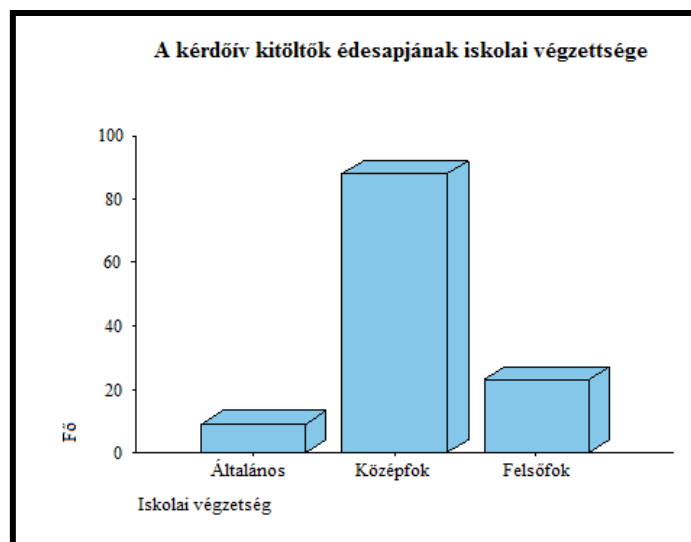
Összességében elmondható, hogy a minta 68,3%-ának (82 fő) volt önkéntes ismerőse, mielőtt maga is elkezdett volna önkéntes tevékenységet végezni. Viszont az is látható, hogy a második legnagyobb érték a nulla fő, ami azt jelenti, hogy a válaszadók 31,7%-a (38 fő) nem rendelkezett olyan kapcsolattal, sem családi, sem baráti, sem ismerősi körből, amelynél a másik fél önkéntességet végzett volna.

Nézzük meg, hogy hogyan alakult a kapcsolatok száma az önkéntes munka végzése után!

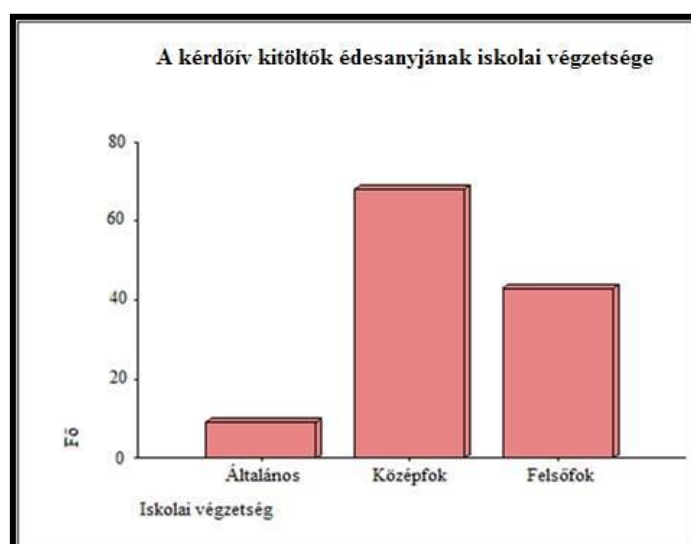

15. grafikon: A megkérdezettek önkéntes ismerőseinek száma az önkéntesség után

A 15. grafikon azt mutatja, hogy az önkéntes munka végzése után, mennyi önkéntes ismerősük van a hallgatóknak. Az ábráról elmondható, hogy míg a nulla fős és az egy-öt fős kategória csökkent a 14. grafikonhoz képest, addig az összes többi nőtt. Összesen kilenc főnek (7,5%) nem volt továbbra sem önkéntességet végző ismerőse. Ebből azt következik, hogy a válaszadók többségénél nőtt a kapcsolatok, ismeretségek száma az önkéntes tevékenységek végzése után. Miután a hallgatók önkénteskedtek elmondható, hogy a minta több mint a felének legalább hat önkéntességet végző ismerőse volt. A kategóriákat tekintve megjelentek az előbbieken hiányzó kategóriák, s ez alapján az mondható el, hogy míg az önkéntesség végzése előtt három főnek (2,5 %) volt 15 fő feletti önkéntes ismerőse, addig az önkéntes munka végzését követően ez a szám a mintára nézve pontosan 26 főre emelkedett, tehát több mint nyolcszorosára nőtt.

16. grafikon: A kérdőív kitöltők édesapjának iskolai végzettsége

17. grafikon: A kérdőív kitöltők édesanyjának iskolai végzettsége

A 16. és a 17. grafikonok alapján elmondhatom, hogy a megkérdezett hallgatók szüleinek több mint a felének közép- vagy felsőfokú végzettsége van, és csak kis számban van jelen az általános iskolai végzettség. Míg a férfi szülőknél 88 fő (73,3%) középfokú és 23 fő (19,2%) felsőfokú végzettségű, addig a nő szülők 68 fővel (56,7%) középfokú és 43 fővel (35,8%) felsőfokú végzettségűek. Míg a férfiaknál több a középfokú végzettség, addig a nőknél a felsőfokú az. Általános végzettségű szülő kilenc-kilenc fő egyaránt az apáknál és az anyáknál is, mely a minta 7,5 %-át teszi ki mindkét esetben. Tehát a második hipotézisem beigazolódott, a mintában felülreprezentáltak a közép-, és felsőfokú végzettségű szülők.

A kérdőív adatainak bemutatása után nézzük meg a hipotéziseket, s a kutatás eredményeit!

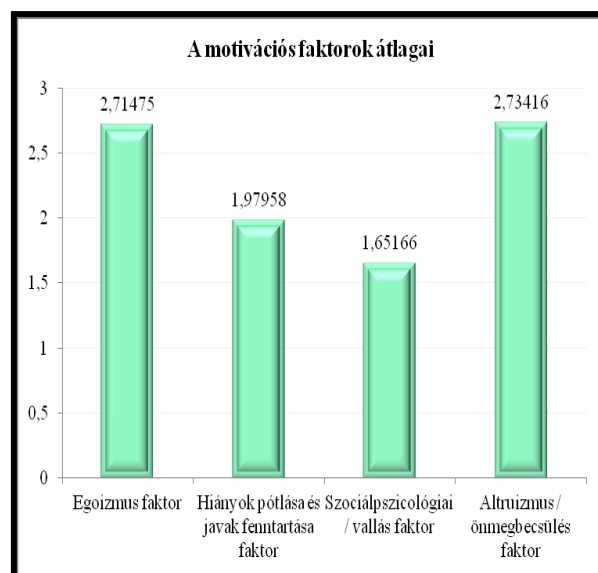
4.5. Reagálás a hipotézisekre

1. hipotézis:

Azt feltételezem, hogy a főiskolás önkéntesek legfontosabb motivációi a saját, egyéni fejlődésükhöz kapcsolódnak és a társadalmi szolidaritás háttérbe szorul.

A négy faktor közül azok a motivációk, amik az egyén fejlődését segítik elő különböző módokon, az egoizmus faktorba tartoznak. Az egoizmus faktorba a következő motivációk szerepelnek: szervezeti misszió megértése, új nézőpont a világra, gyakorlati tapasztalatok, saját erősségek megismerése, szervezeti elismerés, munkatársak elismerése, visszajelzés fontossága, társadalmi elismerés, kapcsolatépítés, karrier - új munka felé nyitás az önkéntesség által, skillek elsajátítása, referencia személyek mintája, környezeti minta, közösség igény, társaság igény, kapcsolat igény, fontosság érzete, projektálás.

A hipotézisem elvetését vagy igazolását az alábbi grafikon szemlélteti:

18. grafikon: A motivációs faktorok átlagai

A 18. grafikon alapján látszik, hogy ez a hipotézisem nem igazolódott be, mert az altruizmus/önmegbecsülés faktornál nagyobb értéket láthatunk az egoizmus faktor értékétől, de ez a két motivációs faktor nagyságrendileg együtt mozog az egész mintára nézve. Az altruizmus/önmegbecsülés faktorba a társadalmi csoport iránti elköteleződés, a sajnálat, az

empátia, a segítség, a társadalmi ügy iránti elköteleződés, az emberek megismerése és megértése, az egalitás a szervezetben, az önkéntesség nem munkalehetőség, a pozitív állapot elérése, az önkéntesség öröme, a „jó ember” érzete, a hasznosság érzete, az önkéntesség elfoglaltságot adó motivációk tartoznak bele.

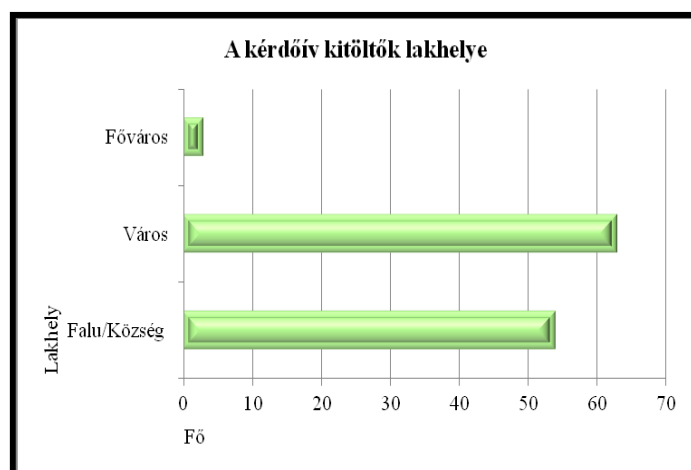
Tehát elmondhatom, hogy a vizsgálati mintában szereplő személyeket az motiválja az önkéntességre leginkább, hogy segítsenek másokon és az önkéntes a saját önértékét javítsa, de emellett szorosan megjelenik az egoizmus faktor is, aminek legfőbb motivációja az, hogy az egyén, azaz az önkéntes, a saját fejlődését - akár szakmailag is - az önkéntes tevékenység végzése által elősegítse, biztosítsa.

2. hipotézis:

Azt feltételezem, hogy az Eszterházy Károly Főiskolára járó önkéntes tevékenységeket végző hallgatók motivációi és a szocio-ökonómiai státuszuk között összefüggés van.

A szocio-ökonómiai státusz alatt a lakóhelyüket és a szülői háttérüket (iskolai végzettség) értem.

A lakóhelyüket tekintve a hallgatók megoszlása a következő volt:

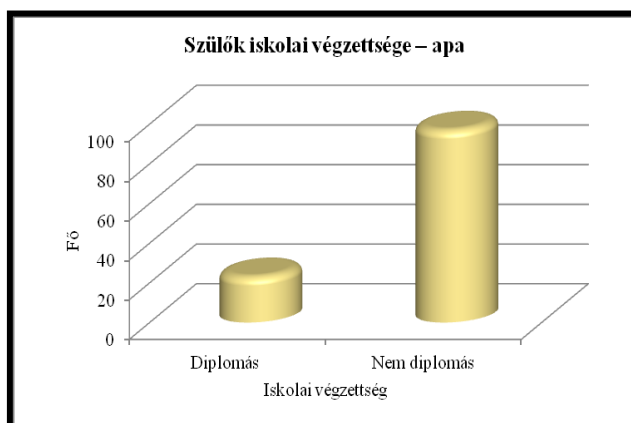

19. grafikon: A kérdőív kitöltők lakhelye

A megkérdezettek lakhelye a 19. grafikonon van feltüntetve. A minta több mint a fele, azaz 52, 5%-a (63 fő) városokban él, de nem a fővárosban. Fővárosban három fő (2,5%) él, míg falvakban és községekben 45%-a a mintának, azaz 54 fő.

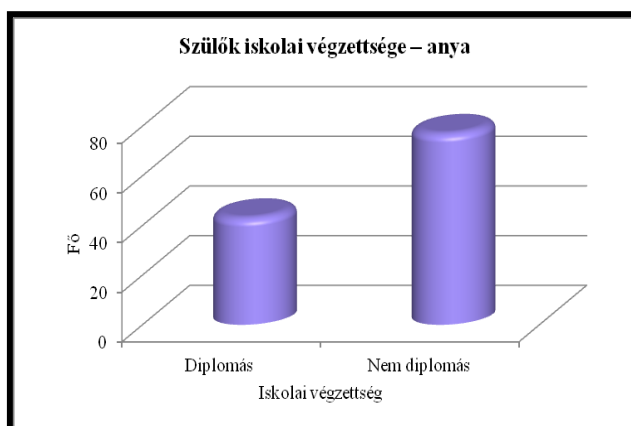
Az összefüggés vizsgálatához a fővárosi hallgatókat és a városban élő hallgatókat összevontam, így kettő kategóriával dolgoztam. Ez alapján városban 66 fő él, míg faluban, községben 54 fő.

A szülők iskolai végzettségénél is két kategóriát hoztam létre mind az apák, mind az anyák tekintetében. Ezeket úgy neveztem el, hogy nem diplomás (általános, középfok) és diplomás (felsőfok) szülők.

20. grafikon: Szülők iskolai végzettsége – apa

Ez alapján a kategorizálás alapján a nem diplomás apa a minta 80,8%-a, ez 97 fő, míg a diplomás apa 19,2%, ami 23 főt jelent. Ez alapján a felosztás alapján a nem diplomás apák felülreprezentáltak a mintában.

21. grafikon: Szülők iskolai végzettsége – anya

Hasonlóképpen megnézve ezt az anyáknál is a következő eredmények születtek: 77 fő (64,2%) nem rendelkezik diplomával, míg 43 fő (35,8%) diplomás. A mintában majdnem kétszer annyi a diplomás anya, mint a diplomás apa.

Miután bemutattam az új kategóriákat, felosztásokat, nézzük meg, hogy van-e összefüggés a kérdőív kitöltők lakhelye és a motivációs faktorok között, valamint van-e összefüggés a megkérdezett hallgatók szüleinek iskolai végzettsége és a motivációs faktorok között!

Correlations								
		Egoizmus faktor	Hiányok pótlása és javak fenntartása faktor	Szociálpszichológiai/vallás faktor	Altruizmus/önmegbecsülés faktor	Apa iskolai végzettsége új	Anya iskolai végzettsége új	Új lakóhely
Egoizmus faktor	Pearson Correlation	1	,000	,000	,000	-,138	-,126	-,021
	Sig. (2-tailed)		1,000	1,000	1,000	,132	,170	,818
	N	120	120	120	120	120	120	120
Hiányok pótlása és javak fenntartása faktor	Pearson Correlation	,000	1	,000	,000	-,105	,021	-,121
	Sig. (2-tailed)	1,000		1,000	1,000	,265	,823	,188
	N	120	120	120	120	120	120	120
Szociálpszichológiai/vallás faktor	Pearson Correlation	,000	,000	1	,000	,067	,189*	,060
	Sig. (2-tailed)	1,000	1,000		1,000	,470	,039	,512
	N	120	120	120	120	120	120	120
Altruizmus/önmegbecsülés faktor	Pearson Correlation	,000	,000	,000	1	-,215*	,012	,053
	Sig. (2-tailed)	1,000	1,000	1,000		,018	,900	,564
	N	120	120	120	120	120	120	120
Apa iskolai végzettsége új	Pearson Correlation	-,138	-,105	,067	-,215*	1	,343**	-,015
	Sig. (2-tailed)	,132	,265	,470	,018		,000	,872
	N	120	120	120	120	120	120	120
Anya iskolai végzettsége új	Pearson Correlation	-,126	,021	,189*	,012	,343**	1	-,152
	Sig. (2-tailed)	,170	,823	,039	,900	,000		,098
	N	120	120	120	120	120	120	120
Új lakóhely	Pearson Correlation	-,021	-,121	,060	,053	-,015	-,152	1
	Sig. (2-tailed)	,818	,188	,512	,564	,872	,098	
	N	120	120	120	120	120	120	120

*, Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).
 **, Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

6. táblázat: Szocio-ökonómiai státusz összefüggésének vizsgálata a motivációs faktorokkal

Ahogy a korrelációs táblázatból leolvashatjuk, a lakhely és a motivációs faktorok között nincs összefüggés. Azaz a lakhely és az önkéntes tevékenységet végző személy motivációs faktorai között nem található szignifikáns összefüggés. Lényegtelen, hogy az egyén városban született és él vagy kisebb településen, az önkéntes tevékenységbe történő bekapcsolódásában ez nem játszik szerepet.

Ez alapján azt mondhatnám, hogy a hipotézisem nem igazolódott be. Viszont a szocio-ökonómiai státusz meghatározásánál a lakóhely mellett a szülők iskolai végzettsége is szerepelt. Így megvizsgáltam, hogy itt találunk-e összefüggéseket s nagyon izgalmas következtetésekre jutottam. A szülők iskolai végzettsége és a gyermekeik - akik önkéntes tevékenységet végeznek - motivációs faktorai közötti kimutatható az összefüggés.

Ahogy a 6. táblázatban is jól látszik, a piros négyzetekkel jelöltem a szignifikáns értékeket. Leolvassa a táblázat értékeit, az tárul elénk, hogy az apa iskolai végzettségével az altruizmus/önmegbecsülés faktor áll összefüggésben, míg az anya iskolai végzettségével a

szociálpszichológiai/vallás faktor korrelál. Tehát a két szülő hatását tekintve eltérő módon „befolyásolja” gyermekének önkéntes tevékenységre irányuló motivációit. Valószínű, hogy a két szülő ezen eltérő hatását az iskolai végzettségen kívül még sok minden meghatározza - nevelési attitűd, szülő-gyermek kapcsolat stb. -, de persze ezek pontosabb meghatározása újabb kutatást igényelne. A táblázatból azt is leolvashatjuk, hogy az apa iskolai végzettsége és az anya iskolai végzettsége is korrelálnak egymással, ezt a zöld négyzettel jelöltem.

Mindezek tudatában nem mondhatom, hogy a hipotézisem nem állta meg a helyét, hiszen míg a lakhely és a motivációs faktorok között nem találtam összefüggést, addig a szülők iskolai végzettsége és a motivációs faktorok között volt összefüggés. Tehát a második hipotézisem részben beigazolódott.

4.6. A hipotéziseken túlmutató eredmények klaszterelemzés segítségével

Bár a kutatásom első hipotézise nem, a második hipotézisem pedig csak részben igazolódott be, úgy gondolom, hogy olyan adatok birtokába kerültem, melyek újabb elemzéseket tettek lehetővé. A vizsgált mintában megjelenő motivációs faktorok alapján elkezdett foglalkoztatni az a kérdés, hogy vajon a fent bemutatott sajátosságok alapján beszélhetünk-e különböző önkéntes típusokról, típus csoportokról, illetve milyen magyarázó változók határozzák meg az esetleges önkéntes típusokat. Ezért klaszterelemzést hajtottam végre. A faktoranalízis során megkaptam a négy motivációs faktort, melyek segítségével végeztem el a klaszterelemzést. A klaszterezés alatt használt hasonló esetek, a saját kutatásomban személyek csoportosítását jelentik. A klaszteranalízis fő „célja, hogy a megfigyelési egységeket viszonylag homogén csoportokba rendezze, az elemzésbe bevont változók alapján”. (*Sajtos és Mitev, 2007.283. o.*) A faktoranalízis során az 59 változót leredukáltam négy változóra, más néven motivációs faktorra, mellyel könnyebben kezelhetőek lettek az adatok. A klaszterelemzést a faktoranalízis során létrejött változók, azaz jelen esetben a faktorok alapján végeztem. Ahhoz, hogy csoportosíthatók legyenek a változók, korrelációt néztem a négy faktor között.

Correlations					
		Az 1. faktor átlaga	A 2. faktor átlaga	A 3. faktor átlaga	A 4. faktor átlaga
Az 1. faktor átlaga	Pearson Correlation	1	,184*	,275**	,510**
	Sig. (2-tailed)		,044	,002	,000
	N	120	120	120	120
A 2. faktor átlaga	Pearson Correlation	,184*	1	,399**	,201*
	Sig. (2-tailed)	,044		,000	,028
	N	120	120	120	120
A 3. faktor átlaga	Pearson Correlation	,275**	,399**	1	,243**
	Sig. (2-tailed)	,002	,000		,007
	N	120	120	120	120
A 4. faktor átlaga	Pearson Correlation	,510**	,201*	,243**	1
	Sig. (2-tailed)	,000	,028	,007	
	N	120	120	120	120

*. Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).
 **. Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

7. táblázat: A faktorátlagok közötti korrelációk

A 7. táblázat alapján a két új változót hoztam létre, ami a klaszterezéshez szükséges. A négy faktor átlagai között a két legjobban korreláló érték adja a két új változót. Tehát az egyik változó a táblázat alapján az első és a negyedik faktor átlagának korrelációja lett, azaz az „Egoizmus-Altruizmus/Önmegbecsülés”. A másik változó a második és a harmadik faktor átlagának korrelációja, azaz a „Hiányok pótlása és javak fenntartása-Szociálpszichológiai/Vallás” lett. Ezeket faktorcsoportoknak nevezem. Tehát a klasztermódszerek közül első sorban a hierarchikus eljárást, azon belül az összevonó eljárást, s azon belül is az egyszerű láncmódszert alkalmaztam, mely a legkisebb távolságon, a legközelebbi szomszéd elvén alapul. Ez alapján két megfigyelési egység került egy klaszterbe, majd ezeket a távolságokat újra kellett számolni. Ehhez a Ward-eljárást alkalmaztam, mely alkalmazásakor olyan csoportokat vontam össze, amelyek a legkevesbé növelik a klaszteren belüli szórásnégyzetet. A klaszterek számának meghatározását a klaszterek relatív mérete alapján határoztam meg.

Ward Method					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1	56	46,7	46,7	46,7
	2	25	20,8	20,8	67,5
	3	39	32,5	32,5	100,0
	Total	120	100,0	100,0	

8. táblázat: Ward-eljárás

Ez alapján három klasztert hoztam létre, melynek elemszámait a 8. táblázat mutatja. Az első klaszterbe 56 fő (46,4%), a második klaszterbe 25 fő (20,8%) és a harmadik klaszterbe

39 fő (32,5%) tartozik. Ha több klaszterszám mellett döntök, akkor az egyes klaszterek kis elemszámúak lettek volna, melyek nem igazán értelmezhetőek.

Elsősorban az alapján célszerű jellemezni a klasztereket, amelyek alapján a csoportosító eljárást végeztük, tehát jelen esetben a motivációs faktorok szerint. Ahhoz, hogy valamilyen különbséget találhassak a klaszterek között, értelmeztem az egyes klaszterekbe tartozó esetek átlagait a különböző faktorok mentén.

Descriptives								
	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
					Lower Bound	Upper Bound		
Az 1. faktor átlaga 1	56	2,8879	,42581	,05690	2,7739	3,0019	1,67	3,72
2	25	2,0489	,43370	,08674	1,8699	2,2279	1,39	2,89
3	39	2,8932	,42851	,06862	2,7543	3,0321	2,22	3,83
Total	120	2,7148	,54595	,04984	2,6161	2,8135	1,39	3,83
A 2. faktor átlaga 1	56	1,6389	,30043	,04015	1,5564	1,7174	1,08	2,58
2	25	1,6767	,41897	,08379	1,5037	1,8496	1,00	2,50
3	39	2,6667	,49496	,07924	2,5063	2,8271	1,83	3,83
Total	120	1,9799	,62014	,05661	1,8678	2,0920	1,00	3,83
A 3. faktor átlaga 1	56	1,5294	,26898	,03594	1,4574	1,6014	1,06	2,12
2	25	1,4024	,28347	,05669	1,2853	1,5194	1,06	2,18
3	39	1,9864	,39193	,06276	1,8594	2,1135	1,35	2,94
Total	120	1,6515	,39435	,03600	1,5802	1,7228	1,06	2,94
A 4. faktor átlaga 1	56	2,9211	,37920	,05067	2,8196	3,0227	1,92	3,83
2	25	2,1333	,40182	,08036	1,9675	2,2992	1,42	2,92
3	39	2,8504	,38245	,06124	2,7265	2,9744	1,92	3,58
Total	120	2,7340	,49239	,04495	2,6450	2,8230	1,42	3,83

9. táblázat: Az egyes klaszterekbe tartozók átlagai a különböző faktorok mentén

A 9. táblázatból jól leolvasható, hogy a harmadik klaszter átlagpontjai mind átlag feletti, míg az második klaszter átlagpontjai mind átlagon aluliak. Az első klaszternél pedig vegyes, az első és negyedik faktor átlagpontjai átlagon felüliek, míg a második és a harmadik faktor átlagpontjai átlag alattiak. Az átlag feletti értékeket jelöltem pirossal, az adatok leolvasása vízszintesen és függőlegesen történik. Ezen adatokból azt tudom jellemzőként leírni, hogy a harmadik klaszternek, azaz 39 főnek minden motivációs faktora magasabb átlagot mutat, mint a második klaszternek, ahol a klasztert alkotó 25 fő mindegyikének motivációs faktora alacsonyabb átlagot mutat. Az első klaszternél pedig azt tudom jellemzőként leírni, hogy az „Egoizmus” és „Altruizmus/Önmegbecsülés” faktor magasabb átlagot mutat, mint a „Hiányok pótlása és javak fenntartása” és a „Szociálpszichológiai/Vallás” faktor. Ezen jellemzők felületesek és kevés jellemzőt tartalmaznak, ezért az egyéb magyarázó változók (pl. szülők iskolai végzettsége) alapján is jellemeztem a klasztereket.

Az, hogy milyen további változók mentén tudtam a klasztereket jellemezni, feltételhez kötött. Fontos, hogy a lefuttatott Khi-négyzet eljárásban a változó és a klaszterek között a szignifikanciaszint 0,05 érték alatti legyen. Ez alapján öt magyarázó változó mentén tudtam jellemezni a klasztereket. Ilyen például a kérdőív kitöltők neme, főiskolai kara, szakja, az édesapjának iskolai végzettsége. Az ötödik pedig a tevékenységi területek, melyek közül a „Betegápolás, idősgondozás, elsősegélynyújtás”, a „Fogyatékkal élők, egészségkárosultak segítése”, a „Környezetvédelmi, állatvédelmi tevékenység” és a „Kulturális, művészeti tevékenység” mutatott szignifikáns értékeket. Ezeket a táblázatokat a 4. sz. melléklet tartalmazza.

Ezt követően egy táblázatban összesítettem az adatokat. Ezek az adatok a 10. táblázatból leolvashatóak. A 10. táblázatban ez egyes klaszterek jellemzőit láthatjuk, melyek alapján elnevezhetővé váltak a klaszterek.

Így a három klaszter, azaz a mintában résztvevő önkéntes tevékenységet végző hallgatók három önkéntes típuscsoportjának az elnevezése a következő lett:

1. önkéntes típuscsoport: Személy/Személyes orientáltság dominanciával rendelkezők csoportja
2. önkéntes típuscsoport: Vegyes dominanciával rendelkező átlag alatti csoport
3. önkéntes típuscsoport: Vegyes dominanciával rendelkező átlag feletti csoport

A típuscsoport maga a klaszter, azaz az egész csoport, míg a típus a csoportokon belüli embereket jelöli.

Klasztereljárásba bevont változók		1. klaszter	2. klaszter	3. klaszter
Faktorcsoporthoz	Egoizmus és Altruizmus/Önmegbecsülés - Személy/Személyes orientáltság	átlag felett	átlag alatt	átlag felett
	Hiányok pótlása és javak fenntartása és Szociálpszichológiai/Vallás - Társas/Társadalmi orientáltság	átlag alatt	átlag alatt	átlag felett
Nem	nő/férfi	Túlnyomórészt nők	Túlnyomórészt nők	Túlnyomórészt nők
Apa iskolai végzettsége	általános/középfok/felsőfok	Túlnyomórészt középfok	Túlnyomórészt középfok	Túlnyomórészt középfok
	diplomás/nem diplomás	Túlnyomórészt nem diplomás	Túlnyomórészt nem diplomás	Túlnyomórészt nem diplomás
Főiskolai kar	BTK/GTK/TKTK/TTK	Túlnyomórészt TKTK	Túlnyomórészt TKTK	Túlnyomórészt TTK
Szak		Túlnyomórészt szociálpedagógia (mozgókép-kultúra- és médiaismeret, ifjúságsegítő)	Túlnyomórészt szociálpedagógia (testnevelő edző, képi ábrázolás, földrajz)	Túlnyomórészt szociálpedagógia (kommunikáció- és médiatudomány, földrajz)
Tevékenységek	Betegápolás, idősgondozás, elsősegélynyújtás	nem	nem	igen
	Fogyatékkal élők, egészségkárosultak segítése	igen	igen	Túlnyomórészt igen
	Környezetvédelmi, állatvédelmi tevékenység	igen	igen	Túlnyomórészt igen
	Kulturális, művészeti tevékenység	igen	igen	Túlnyomórészt igen
Klaszterelnevezések		Személy/Személyes orientáltság dominanciával rendelkezők csoportja	Vegyes dominanciával rendelkező átlag alatti csoport	Vegyes dominanciával rendelkező átlag feletti csoport

10. táblázat: Klaszterelnevezések

Személy/Személyes orientáltság dominanciával rendelkezők csoportjára az önkéntesség választásának fő motívuma önmaga fejlődése, a mások javára végzett cselekvés, de nem egyértelműen a társadalmi hiányok pótlása a cél. A tevékenységek nem kell, hogy egy

közösségekben valósuljanak meg, hiszen az egyéni orientáció miatt, másodlagossá válik a társas környezet.

Vegyes dominanciával rendelkező átlag alatti csoportnál arra következtethetünk, hogy motiváltak az önkéntes tevékenységre az egyének, de nincs egyértelműen kiugró olyan motívum, amely mozgató ereje lehetne az önkéntes tevékenység választásának és végrehajtásának.

Vegyes dominanciával rendelkező átlag feletti csoport tagjainál azt láthatjuk, hogy hasonlóan, mint az átlag alatti csoportnál nincs egyértelműen kiugró motívum az önkéntes tevékenységekre való jelentkezésnél, hiszen mind a három vizsgált motívum ennél a csoportnál magas.

Amennyiben elfogadjuk ezen meghatározásokat, láthatjuk, hogy az önkéntes tevékenységbe történő bevonás esetén máshogyan szólíthatók meg a különböző motívumokkal rendelkező potenciális önkéntesek.

Aki egyértelműen elkötelezett és motívumában kiugró értéket mutat (első önkéntes típuscsoport), ő nagy valószínűséggel biztosabban tud olyan önkéntes tevékenységet választani, mely a motivációjának megfelelő. Amennyiben a motivációjának megfelelő önkéntes tevékenységbe tud bekapcsolódni, az tovább erősíti a motívumait, s főiskolások esetében akár pályaszocializációs hatással is bírhat.

Aki érdeklődik az önkéntes tevékenység iránt, de nincs egyértelműen kiugró motívuma, hogy miért választja azt (második és harmadik önkéntes típuscsoport), számára az önkéntes tevékenység orientációs jellegű is lehet, azaz megerősíti valamely motívumát. Az önkéntes tevékenység visszahat és segíthet az önkéntes tudatosságának növelésében is. Ezen csoportokba tartozó egyének számára fontos lehet minél több önkéntességi formával és tevékenységgel történő megismerkedés.

Mindezek alapján azt mondhatjuk, hogy az önkéntes tevékenység szervezése során egy felmérő, orientáló találkozás segíthetné az egész önkéntes mozgalmat abban, hogy az önkéntes tevékenységhez szükséges személyiségbeli „elvárások” és az önkéntesre jellemző motívumok találkozzanak egymással, hiszen ez hozzájárulhatna a sikeres önmegvalósítást elősegítő, ugyanakkor társadalmi hasznot is hozó önkéntes tevékenységrendszerhez.

5. Összegzés és kitekintés

A dolgozat első részében törekedtem arra, hogy tisztázzam az önkéntesség fogalmát, bemutassam azokat a meghatározó történeti állomásokat, amik nagyban befolyásolták a hazai önkéntesség alakulását, formálódását és társadalmilag való elfogadását. Továbbá célom volt bemutatni az önkéntesség definíciós kérdéseit, valamint a magyarországi önkéntesség múltját. Ezt követően a társadalmi integráció és szolidaritás témakörét fejtettem ki, mint az önkéntesség hasznát és következményét, majd az emberi beruházás és az önkéntesség kapcsolatát mutattam be. Szintetizáltam a humán ökörendszer-elméletét az önkéntesség funkcióival és aktivitási területeivel, majd az önkéntességet, mint segítségnyújtó viselkedésformát mutattam be, mind szociológiai, mind pszichológiai szempontból.

A dolgozat második részében az önkéntes motivációkra fókuszáltam, ahol a történeti áttekintést követően bemutattam egy kutatást, mely saját munkám alapjául is szolgál.

A dolgozat harmadik részében a saját kutatásom eredményeit közöltem, azokat statisztikai módszerek segítségével elemeztem. Ezt követően reagáltam a hipotéziseimre, melyek a következők eredményeket hozták.

Az első hipotézisemben azt feltételeztem, hogy a főiskolás önkéntesek legfontosabb motivációi a saját, egyéni fejlődésükhöz kapcsolódnak. Ez a hipotézisem nem igazolódott be, mert nem ezek a legfontosabb motivációi a főiskolás önkénteseknek, hanem az önfeláldozáshoz kapcsolódó motivációk.

A második hipotézisemben azt feltételeztem, hogy az Eszterházy Károly Főiskolára járó önkéntes tevékenységeket végző hallgatók motivációi és a szocio-ökonómiai státuszuk között összefüggés van. Ezen hipotézisem részben igazolódott be, hiszen a lakóhely és a motivációs faktorok között nincs összefüggés, de a szülők iskolai végzettsége és a motivációs faktorok között találtam összefüggéseket.

Végül a dolgozatom harmadik részében bemutattam a kutatásom elemzésének utolsó fázisát, a klaszterelemzést, amit azért végeztem el, hogy a lekérdezett mintámat közös jellemző, vagy jellemzők alapján csoportokba tudjam rendezni. Ez alapján az önkéntes típuscsoportjaim a mintára nézve a következők lettek.

Az első önkéntes típuscsoport a „Személy/Személyes orientáltság dominanciával rendelkezők csoportja”, a második önkéntes típuscsoport a „Vegyes dominanciával rendelkező átlag alatti csoport”, a harmadik önkéntes típuscsoport a Az Eszterházy Károly Főiskolán tanár szakos és nem tanár szakos hallgatók képzése is folyik „Vegyes dominanciával rendelkező átlag feletti csoport”.

Az elnevezésekből adódóan egy önkéntes tevékenységet megelőző orientációs kurzus ötlete is felmerült, mely egyéni és társadalmi haszonnal is jár.

A bemutatott kutatásom arra ösztönöz, hogy egy nagyobb elemszámmal is végezzek kutatást, mellyel feltehetően színesedne az önkéntességet végző csoportok sajátosságainak leírása. Ez a feltáró eredmény az orientációs kurzus tartalmának tisztázásához is hozzájárulhat.

Szakirodalom jegyzék

1. Angyal Mária (2000): Hogyan működünk együtt önkéntesekkel?. In: Török Marianna és dr. Vincze Krisztina (szerk.): *Alapfokú kézikönyv civil szervezetek számára*. NIOK Alapítvány, Budapest. 107-120.
2. Bartal Anna Mária és Kmetty Zoltán (2010): *A magyar önkéntesek motivációinak vizsgálata és a Magyar Önkéntes Motivációs Kérdőív (MÖMK) sztenderdizálásának eredményei*. Szociális és Munkaügyi Minisztérium. Budapest.
3. Bartal Anna Mária és Kmetty Zoltán (2011): A magyar önkéntesek motivációi - a Magyar Önkéntes Motivációs Kérdőív sztenderdizálásának eredményei alapján. *Civil Szemle*, **2011.4.** sz. 7-30.
4. Bartal Anna Mária (2010): Mit mutat a kaliedoszkóp? – az Önkéntes Motivációs Leltár (Volunteer Motivation Inventory) adaptálása, fejlesztése és kipróbálása a magyar önkéntesek körében. *Civil Szemle*, **2010.1.** sz. 5-33.
5. Bartal Anna Mária - Saródy Zita (2010): Körkép – az önkéntesség helyzete és szerepe az Európai Unió egyes tagállamaiban az önkéntesmotivációs kutatások tükrében. *Civil Szemle*, **2010.2.** sz. 22-42.
6. Cserhádi Ákos (2006): Az önkéntesség motivációi és az önkéntesség egy különleges terepe: a közösségi rádió. *Civil Szemle*, **2006.2.** sz. 17-34.
7. Czike Klára és Kuti Éva (2006): *Önkéntesség, jótekonyság, társadalmi integráció*. Nonprofit Kutatócsoport és Önkéntes Központ Alapítvány. Budapest.
8. Fényes Hajnalka és Kiss Gabriella (2011): Az önkéntesség szociológiája. *Kultúra és Közösség*. **2011.1.** sz. 35-48.
9. Hegyesi Gábor és Talyigás Katalin (2006): *A szociális munka elmélete és gyakorlata. I. kötet*. Wesley János Kiadó. Budapest.
10. Kulcsár Zsuzsanna (2002): *Egészségpszichológia*. ELTE Eötvös Kiadó. Budapest.
11. Mészáros Zoltán, Kostyál Árpád és Mester Dániel (2011): *Kutatás a társadalmi felelősségről, és az önkéntességet nem végzők attitűdjeiről*. Nemzeti Család- és Szociálpolitikai Intézet. Budapest.
12. Nagy Renáta, Gyorgyovich Miklós és Péterfi Ferenc (2011): Az önkéntességtől az aktív állampolgárságig – beszámoló a Civil Szemle-szemináriumról. *Civil Szemle*, **2011.4.** sz. 49-57.
13. Némédi Dénes (1996): *Durkheim. Tudás és társadalom*. Áron Kiadó. Budapest.

14. Polónyi István (2002): *Az oktatás gazdaságtana*. Osiris Kiadó. Budapest.
15. Sajtos László és Mitev Ariel (2007): *SPSS kutatási és adatelemzési kézikönyv*. Alinea Kiadó. Budapest.
16. Vályi Réka (2008): Az altruizmus jelensége a társadalomtudományban. In: Némedi Dénes és Szabari Vera (szerk.): *Kötő-jelek*, ELTE TáTK Szociológia Doktori Iskola, Budapest. 103-120.

Forrásjegyzék

1. Központi Statisztikai Hivatal (2012): *Önkéntes munka Magyarországon (A Munkaerő-felmérés, 2011. III. negyedévi kiegészítő felvétele)*.

Forrás:

<http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/pdf/onkentesmunka.pdf>

2013.05.05. 19.01

2. Czike Klára és Bartal Anna Mária (2004): *Nonprofit szervezetek és önkéntesek – új szervezeti típusok és az önkéntes tevékenységet végzők motivációi – Zárótanulmány*. Pázmány Péter Katolikus Egyetem. Piliscsaba.

Forrás:

http://www.bmoc.hu/sites/default/files/szakirodalom/nonprofit_szervezetek_es_onkentesek.pdf

2013. 05. 05. 19:00

3. Zentai László (2006): Önkéntes segítség Magyarországon ma és holnap. *Polgári Szemle*, 2. 5. sz.

Forrás:

http://www.polgariszemle.hu/?view=v_article&ID=105

2013.05.05. 18:59

Mellékletek

1. sz. melléklet: Ábra, grafikon és táblázat jegyzék

2. sz. melléklet: A kérdőív

3. sz. melléklet: KoMeTI jelentkezési lap önkéntességre

4. sz. melléklet: Segédtablázatok

1. sz. melléklet:

1. ábra: *A humán ökörendszer*

2. ábra: *Scree-teszt, avagy a könyökszabály*

1. grafikon: *Önkéntességre jelentkező hallgatók neme*

2. grafikon: *Önkéntességre jelentkező hallgatók főiskolai kara*

3. grafikon: *Önkéntességre jelentkező hallgatók évfolyama*

4. grafikon: *Önkéntességre jelentkező hallgatók szakja*

5. grafikon: *A motivációs faktorok elnevezései a tervezési fázisban*

6. grafikon: *A motivációs faktorok négy nagy egységben a tervezési fázisban*

7. grafikon: *A kérdőív kitöltők neme*

8. grafikon: *A kérdőív kitöltők életkora*

9. grafikon: *A kérdőív kitöltők főiskolai kara*

10. grafikon: *A válaszadók jelenlegi főiskolai szakja(i)*

11. grafikon: *A kérdőív kitöltők évfolyama*

12. grafikon: *A kérdőív kitöltők mióta önkénteskednek*

13. grafikon: *A válaszadók jelenleg végzett önkéntes tevékenysége (i)*

14. grafikon: *A megkérdezettek önkéntes ismerőseinek száma az önkéntesség előtt*

15. grafikon: *A megkérdezettek önkéntes ismerőseinek száma az önkéntesség után*

16. grafikon: *A kérdőív kitöltők édesapjának iskolai végzettsége*

17. grafikon: *A kérdőív kitöltők édesanyjának iskolai végzettsége*

18. grafikon: *A motivációs faktorok átlagai*

19. grafikon: *A kérdőív kitöltők lakhelye*

20. grafikon: *Szülők iskolai végzettsége - apa*

21. grafikon: *Szülők iskolai végzettsége - anya*

1. táblázat: *Az adatok alkalmazhatóságának vizsgálata*

2. táblázat: *A varianciahányad-módszer*

3. táblázat: *Rotált faktorsúly mátrix*

4. táblázat: *A faktorelnvezések*

5. táblázat: *A kérdőív kitöltők neme és kora*

6. táblázat: *Szocio-ökonómiai státusz összefüggésének vizsgálata a motivációs faktorokkal*

7. táblázat: *A faktorátlagok közötti korrelációk*

8. táblázat: *Ward-eljárás*

9. táblázat: *Az egyes klaszterekbe tartozók átlagai a különböző faktorok mentén*

10. táblázat: *Klaszterelnevezések*

2. sz. melléklet:

Sorszám:

Kitöltés helye:

Kitöltés ideje:

Önkéntesmotivációs kérdőív

Kedves Önkéntes!

Veréb Lilla vagyok, végzős szociálpedagógia szakos hallgató, az egri Eszterházy Károly Főiskola Tanárképzési és Tudástechnológiai Karán. Az önkéntesmotiváció kutatásomhoz gyűjtök adatokat. Ebben szeretném a segítségedet kérni a kérdőívem kitöltésével. Nincsenek jó vagy rossz válaszok, de az, hogy a kérdéseket lehetőség szerint hiánytalanul töltsd ki, az mindenképpen fontos a vizsgálatom eredményességének érdekében! Az adatok feldolgozása a szakmai etikai normáknak megfelelően, anonim módon történik. Amennyiben kérdéseid vannak a vizsgálattal kapcsolatban, e-mail-ben várom azokat a következő címre: vereb.lilla@gmail.com. Köszönöm az együttműködésed és részvételed a kutatásomban!

1. Nemed: (Húzd alá!)

1. Férfi 2. Nő

2. Hány éves vagy? _____

3. Lakóhelyed: (Húzd alá!)

1. Főváros 2. Város 3. Falu / Község Egyéb: _____

4. Édesapád legmagasabb iskolai végzettsége: (Húzd alá!)

1. Általános 2. Középfok 3. Felsőfok

5. Édesanyád legmagasabb iskolai végzettsége: (Húzd alá!)

1. Általános 2. Középfok 3. Felsőfok

6. Milyen karon tanulsz? (Húzd alá!)

1. BTK 2. GTK 3. TKTK 4. TTK

7. Jelenlegi szakod, szakjaid, szakpárod: _____

8. Évfolyamod: (Húzd alá!)

1. I.

2. II.

3. III.

Egyéb: _____

9. Mióta végzel önkéntes tevékenységet / tevékenységeket? (Húzd alá!)

1. 1 évnél nem régebb óta

2. 1-2 éve

3. 2-3 éve

4. 3-4 éve

5. 4-5 éve

6. 5 évnél régebb óta

13. Jelenleg milyen jellegű önkéntes tevékenységet / tevékenységeket végzel? (Húzd alá!)

Többet is megjelölhetsz!)

16. Betegápolás, idősgondozás

17. Fogyatékkal élők, egészségkárosultak segítése

18. Gyermekefelügyelet, gyermekgondozás

19. Környezetvédelmi, állatvédelmi tevékenység

20. Közbiztonság, közrend védelme

21. Kulturális, művészeti tevékenység

22. Oktatási, képzési, tudományos tevékenység

23. Rendezvényszervezés, rendezvényen való segítségnyújtás

24. Sport-, rekreációs tevékenység

25. Vallással kapcsolatos tevékenység

Egyéb: _____

11. Mennyi volt az ismerősi, baráti és családi körödben lévő önkéntesek száma, amikor még nem önkénteskedtél? (Húzd alá!)

1. 0 fő
2. 1- 5 fő
3. 6- 10 fő
4. 11- 15 fő
5. 16- 20 fő
6. 21- 25 fő
7. 25 főnél több

12. Jelenleg az ismerősi, baráti és családi körödben, mennyi az önkéntes tevékenységet végzők száma? (Húzd alá!)

1. 0 fő
2. 1- 5 fő
3. 6- 10 fő
4. 11- 15 fő
5. 16- 20 fő
6. 21- 25 fő
7. 25 főnél több

13. Kérlek, értékelj az alábbi állításokat 1-től 4-ig tartó skálán úgy, hogy a számok a következőket jelentik:

1- nem igaz rám/ 2- kicsit igaz rám/ 3- igaz rám/ 4- nagyon igaz rám!

(A számokat a mondat elején lévő négyzetbe írd!)

- ☐ 1. Azért önkénteskedem, mert el tudok köteleződni bizonyos társadalmi csoportok iránt.
- ☐ 2. Azért önkénteskedem, hogy visszakapjam a jövőben azt a jót én is, amit másoknak adok.
- ☐ 3. Azért önkénteskedem, hogy kiegészítsem a kormányzati forrás hiányát.
- ☐ 4. Azért önkénteskedem, hogy kiegészítsem a helyi önkormányzati forrás hiányát.
- ☐ 5. A vallásosság szerepet játszik abban, hogy miért önkénteskedem.
- ☐ 6. Azért önkénteskedem, mert fontos számomra a kulturális értékek védelme.
- ☐ 7. Azért önkénteskedem, mert fontos számomra a természetvédelem.
- ☐ 8. Azért önkénteskedem, hogy megértssem a szervezet küldetését, amiben dolgozok.
- ☐ 9. Fontos számomra, hogy a szervezet, amiben önkéntesen tevékenykedem, elismerje a munkámat.
- ☐ 10. Azért önkénteskedem, mert fontos számomra, hogy kapcsolatokat építsek ki másokkal.
- ☐ 11. Azért önkénteskedem, mert a barátaim is végeznek önkéntes tevékenységet.
- ☐ 12. Az önkéntesség során fontos számomra, hogy közösségek tagja legyek.
- ☐ 13. Azért önkénteskedem, hogy megszabaduljak a negatív érzéseimtől.
- ☐ 14. Azért önkénteskedem, mert ez örömet okoz számomra.
- ☐ 15. Azért önkénteskedem, mert ez által a múltamból valamit korrigálhatok.
- ☐ 16. Az önkéntesség során azért viselkedem másokkal önzetlenül, mert sajnálom őket.
- ☐ 17. Azért önkénteskedem, hogy valahogy ezt a jót visszakapjam a jövőben valamilyen formában.
- ☐ 18. Azért önkénteskedem, hogy kiegészítsem a kormányzat támogatási hiányát.
- ☐ 19. Azért önkénteskedem, hogy kiegészítsem a helyi önkormányzat támogatási hiányát.
- ☐ 20. Hitbéli meggyőződésemmel önkénteskedem.
- ☐ 21. Azért önkénteskedem, mert fontos számomra, hogy megőrizsem a hagyományokat.

Kérlek, értékeld az alábbi állításokat 1-től 4-ig tartó skálán úgy, hogy a számok a következőket jelentik:

1- nem igaz rám/ 2- kicsit igaz rám/ 3- igaz rám/ 4- nagyon igaz rám!

(A számokat a mondat elején lévő négyzetbe írd!)

- ☐ 22. Azért önkénteskedem, mert fontos számomra, hogy megőrizzük környezeti örökségünket.
- ☐ 23. Azért önkénteskedem, hogy új nézőpontom legyen a világra.
- ☐ 24. Fontos számomra, hogy az önkéntesség során a munkatársaim elismerjék a munkámat.
- ☐ 25. Elfogadom, hogy az önkéntes munka nem ad munkalehetőséget számomra.
- ☐ 26. Azért önkénteskedem, mert aki ajánlotta ennek a lehetőségét, fontos személy számomra.
- ☐ 27. Az önkéntesség során fontos számomra, hogy különböző társaságokban legyek jelen.
- ☐ 28. Azért önkénteskedem, mert a magammal kapcsolatos problémáimat megoldja.
- ☐ 29. Azért önkénteskedem, mert attól úgy érzem, hogy jó ember vagyok.
- ☐ 30. Az önkéntesség számomra egy védekezési mechanizmus.
- ☐ 31. Az önkéntesség során azért vagyok másokkal önzetlen, mert együtt tudok érezni velük.
- ☐ 32. Azért önkénteskedem, hogy az öntevékenységgel hozzájáruljak a kormányzat hiányos szolgáltatásaihoz.
- ☐ 33. Azért önkénteskedem, hogy az öntevékenységgel hozzájáruljak a helyi önkormányzat hiányos szolgáltatásaihoz.
- ☐ 34. A vallásnak nincs köze ahhoz, hogy önkéntes tevékenységet vállalok.
- ☐ 35. Azért önkénteskedem, mert elfogadom és támogatom a kulturális és nemzeti sokszínűséget.
- ☐ 36. Azért önkénteskedem, mert fontos számomra a globális problémákra való reagálás.
- ☐ 37. Gyakorlati tapasztalatok szerzése miatt önkénteskedem.
- ☐ 38. Fontos számomra, hogy az önkéntesség során visszajelzéseket kapjak másoktól.
- ☐ 39. Azért önkénteskedem, mert ez által új munkalehetőségek felé tudok nyitni.
- ☐ 40. Azért önkénteskedem, mert a környezetemben is végeznek önkéntes munkát.

Kérlek, értékeld az alábbi állításokat 1-től 4-ig tartó skálán úgy, hogy a számok a következőket jelentik:

1- nem igaz rám/ 2- kicsit igaz rám/ 3- igaz rám/ 4- nagyon igaz rám!

(A számokat a mondat elején lévő négyzetbe írd!)

- ☐ 41.Fontos számomra, hogy az önkéntesség során új kapcsolatokat alakítsak ki.
- ☐ 42.Azért önkénteskedem, mert ez által kevesebb problémám van önmagammal.
- ☐ 43.Ha önkénteskedem, fontosnak érzem magam.
- ☐ 44.Azért önkénteskedem, mert ez hatással van a jövőmre.
- ☐ 45.Az önkéntesség során azért vagyok önzetlen másokkal, mert szeretnék segíteni nekik.
- ☐ 46.Fontos számomra, hogy az önkéntes tevékenység során megismerjek embereket, s meg is értem őket.
- ☐ 47.Az önkéntesség során fontos számomra a szervezeten belüli egalitás.
- ☐ 48.Azért önkénteskedem, hogy tapasztalatot, tudást, képességeket sajátíthassak el.
- ☐ 49.Azért önkénteskedem, mert a közeli ismerőseim is önkénteskednek.
- ☐ 50.Barátok keresése miatt önkénteskedem.
- ☐ 51.Azért önkénteskedem, mert ettől jobban érzem magam.
- ☐ 52.Ha önkénteskedem, hasznosnak érzem magam.
- ☐ 53.Azért önkénteskedem, mert ez problémamegoldás magam számára az életemben korábban történteke.
- ☐ 54.Azért önkénteskedem, mert el tudok köteleződni bizonyos társadalmi ügyek iránt.
- ☐ 55.Saját erősségeim megismerése miatt önkénteskedem.
- ☐ 56.Azért önkénteskedem, mert fontos számomra a társadalmi elismerés.
- ☐ 57.Azért önkénteskedem, mert a családtagjaim is végeznek önkéntes munkát.
- ☐ 58.Azért önkénteskedem, hogy kevésbé legyek magányos.
- ☐ 59.Azért önkénteskedem, hogy elfoglaltjam magam valamivel.

Köszönöm, hogy a kérdőív kitöltésével segítetted tanulmányaim sikeres befejezését!

3. sz. melléklet: KoMeTI jelentkezési lap önkéntességre

Jelentkezési lap önkéntes munkához

Kedves leendő Önkéntes!

Gondolkodtál már azon hogyan fogsz állást keresni? Mít fogsz írni a „munkatapasztalat” részhez az önéletrajzodban? Mivel fogsz kitűnni a többi álláskereső közül? **Ha nem, akkor itt az idő, hogy átgondold!**

Mi abban segítünk, hogy megtaláld azt a szervezetet önkéntesként, mely leginkább megfelel igényeidnek és képességeidnek, akár jelenlegi szakod területén is. Kitöltött jelentkezési lapodat a KoMeTI sátorban adhatod le, és mi keresni fogunk Téged!

Neved:

Szakod:

Évfolyamod:

E-mail címed:

Telefonszámod:

1. Miért szeretnél önkéntes lenni?

.....

2. Milyen tevékenységek érdekelnek?

.....

3. Milyen rendszerességgel vállalnál önkéntes munkát?

a, hetente

b, havonta

c, akciójelleggel

4. Hol szeretnél önkénteskedni?

a, Egerben b, Eger és környéke c, a lakóhelyedhez közel d, távmunkában bárhol

Elérhetőségeink:

Iroda: Almagyardombi Kollégium (3300 Eger, Leányka utca 6.) fsz. 5.

Ügyfélfogadási idő: minden hétköznapi 9-11 óráig

Telefon/Fax: +36-36/520-400/4323

E-mail: kometi@ektf.hu

Honlap: tik.ektf.hu/tanacsadas

Keress minket Facebookon is!

Nemzeti Fejlesztési Ügynökség
www.ujszechenyiterv.gov.hu
06 40 638 638

A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósul meg.

4. sz. melléklet: Segédtablázatok

Chi-Square Tests			
	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	8,111 ^a	2	,047
Likelihood Ratio	5,930	2	,052
Linear-by-Linear Association	1,677	1	,195
N of Valid Cases	120		

a. 0 cells (.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 6,67.

1. A kérdőív kitöltők neme és a klaszterek közötti szignifikancia

Chi-Square Tests			
	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	12,788 ^a	4	,012
Likelihood Ratio	12,390	4	,015
Linear-by-Linear Association	2,064	1	,151
N of Valid Cases	120		

a. 4 cells (44,4%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 1,88.

2. Apa iskolai végzettsége és a klaszterek közötti szignifikancia

Chi-Square Tests			
	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	19,884 ^a	6	,003
Likelihood Ratio	19,020	6	,004
Linear-by-Linear Association	,040	1	,841
N of Valid Cases	120		

a. 4 cells (33,3%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 2,92.

3. A kérdőív kitöltők főiskolai kara és a klaszterek közötti szignifikancia

Chi-Square Tests			
	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	85,531 ^a	76	,213
Likelihood Ratio	92,460	76	,096
Linear-by-Linear Association	13,213	1	,000
N of Valid Cases	120		

a. 114 cells (97,4%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,21.

4. A kérdőív kitöltők szakja és a klaszterek közötti szignifikancia

Chi-Square Tests			
	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	8,594 ^a	2	,014
Likelihood Ratio	9,282	2	,010
Linear-by-Linear Association	6,932	1	,008
N of Valid Cases	120		

a. 3 cells (50,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,83.

5. „Betegápolás, idősgondozás, elsősegélynyújtás” tevékenységi terület és a klaszterek közötti szignifikancia

Chi-Square Tests			
	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	4,204 ^a	2	,122
Likelihood Ratio	4,158	2	,125
Linear-by-Linear Association	4,114	1	,043
N of Valid Cases	120		

a. 3 cells (50,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 2,08.

6. „Fogyatékkal élők, egészségkárosultak segítése” tevékenységi terület és a klaszterek közötti szignifikancia

Chi-Square Tests			
	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	7,845 ^a	2	,022
Likelihood Ratio	7,467	2	,024
Linear-by-Linear Association	7,381	1	,007
N of Valid Cases	120		

a. 1 cells (16,7%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 4,38.

7. „Környezetvédelmi, állatvédelmi tevékenység” tevékenységi terület és a klaszterek közötti szignifikancia

Chi-Square Tests			
	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	10,279 ^a	2	,008
Likelihood Ratio	10,832	2	,005
Linear-by-Linear Association	10,066	1	,002
N of Valid Cases	120		

a. 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 5,83.

8. „Kulturális, művészeti tevékenység” tevékenységi terület és a klaszterek közötti szignifikancia